

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Moa Clemes

Försonande dialog: Främjande av samförståndslösningar mellan föräldrar genom informationssamtal

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Kristian Gustafsson

Termin: VT23

Innehållsförteckning

SUMMARY	4
SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	7
FÖRKORTNINGAR	8
1 INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Metod och material	3
1.3.1 Rättsdogmatisk metod	3
1.3.2 Kvalitativ empirisk metod	5
1.3.3 Semistrukturerad intervjumetod	5
1.4 Terminologi	6
1.5 Avgränsning	7
1.6 Disposition	8
2 INFORMATIONSSAMTAL	10
2.1 Bakgrund	10
2.2 Aktuella bestämmelser för informationssamtal	10
2.2.1 När lagen blir aktuell	10
2.2.2 Genomförande av informationssamtalen	11
2.2.3 Deltagande i informationssamtal	14
2.2.4 Informationssamtalets innehåll	16
2.3 Syftet med informationssamtalen	17
2.3.1 Särskilda skäl, 6 kap. 17 c § 2 st. FB	19
3 SAMFÖRSTÅNDSLÖSNINGAR	21
3.1.1 Principen om barnets bästa	21
3.1.2 Barnets rätt till information och att komma till tals	22
3.2 Samarbetssamtal	23
3.2.1 Genomförande av samarbetssamtal	24

3.3	Medling i vårdnads mål	25
3.3.1	Genomförande av medling	26
3.4	Avtal om vårdnad, boende och umgänge	28
3.4.1	Avtalets form och verkan	29
3.4.2	Samtal med föräldrar och barn inför avtal	29
3.5	Muntlig förberedelse i vårdnads mål	31
3.5.1	Interimistiska beslut	32
4	SAMTAL MED FAMILJERÄTTSEKRETERARE OM INFORMATIONSSAMTAL.....	34
4.1.1	Ett generellt informationssamtal	34
4.1.2	Familjerätternas upplevelser av lagen.....	34
5	ANALYS	37
5.1	Rättslig reglering	37
5.1.1	Skälen för regeringens förslag.....	37
5.1.2	Samhällsekonomiska följder	38
5.1.3	Särskilda skäl enligt 16 kap. 17 c § 2 st. FB.....	39
5.2	Avslutande reflektioner	40
6	BILAGA A.....	42
	KÄLLFÖRTECKNING	43

Summary

This essay deals with consensual solutions between parents in custody cases with focus on what can be described as obligatory information meetings (in Swedish called *informationssamtal*). The purpose of these meetings is in the sake of the child and their best interests, to try and increase the chances of finding the least taxing way forward for the whole family.

The act (2021:530) on information meetings (lagen 2021:530 om informationssamtal) was introduced on 1 January 2022 but as of 1 March 2022 any parent who wishes to initiate court proceedings regarding a disputed claim in a custody case must first have taken part in an information meeting with the municipality.

Swedish family law is based off the theory that cooperation between is parents generally is what can and should be considered as “the best for their joint children”. To make the parents cooperate should be the goal for legal practitioners working with these families, according to swedish legal custom. As a result of this, in order to strengthen the child rights perspective in the custody process, a series of legal changes were implemented in the area of family law in 2021. The overall purpose of the act on information meetings is, by providing disputing parents with relevant information, one can contribute to the parents jointly rethinking and choosing to try to use consensual solutions to resolve the conflict between them and avoid going to court.

The aim of the informational meetings is to inform the parents about the possibilities for finding consensual solutions in matters of custody, residence and access. The meetings should be held jointly with the parents during at their municipality's social welfare board. Individual meetings may be held if special circumstances exist (for example if violence or other types of abuse are suspected). In the case of a special circumstances, according to 16 kap. 17 c 2 FB, a claim can still be taken up for consideration by the court even if neither of the parents have participated in an informational meeting on beforehand.

To give the essay a wider perspective, it includes an interview with the social welfare boards in Malmö and Lund regarding their experiences of the new law.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar samförståndslösningar mellan föräldrar i vårdnadsmål med huvudfokus på de nyligen införda kravet på att föräldrar som överväger att ta en tvist om vårdnad, boende eller umgänge till domstol innan dess ska ha deltagit i ett gemensamt informationssamtal. Genom 2021 års lagreform på familjerättens område trädde Lag (2021:530) om informationssamtal i kraft den 1 januari 2022 vilket medförde en skyldighet för kommunerna att tillhandahålla frivilliga informationssamtal inför en tvist. Informationssamtalen blev den 1 mars 2022 ett krav att ha deltagit i som förälder för att rätten ska kunna pröva dennes tvistiga yrkande gentemot den andre föräldern. Informationssamtalen ska utföras under sakkunnig ledning hos kommunens socialnämnd.

Informationssamtal är således, som huvudregel, numera obligatoriska för föräldrar att gemensamt ha deltagit i för att få sitt tvistigt yrkande i frågor som rör barns vårdnad, boende eller umgänge prövat av en domstol. Deltagande i informationssamtal utgör därför ett processhinder i vårdnadstvister. Undantag från huvudregel finns dock, till exempel om det kan anses föreligga så kallade *särskilda skäl* enligt 16 kap. 17 c § 2st. FB. Föräldrarna har även möjlighet att delta i samtalen enskilt, men som huvudregel ska båda delta gemensamt. Detta då lagstiftaren har ansett att ett gemensamt deltagande ska öka chanserna att få föräldrarna att nå en samförståndslösning snarare än att inleda en domstolsprocess.

Den svenska familjerätten bygger på en teoribildning om att samarbete mellan föräldrar alltid är det som kan anses utgöra det bästa för deras gemensamma barn. Att föräldrar tvistar mot varandra i domstol anses generellt driva bara driva parterna längre ifrån varandra och öka konfliktnivån, vilket i längden kommer att drabba deras gemensamma barn negativt. Målet är i stället att få föräldrarna att samarbeta i frågor som rör gemensamma barn, vilket också är det rättstillämparen ska sträva efter genom att tillhandahålla olika typer av samförståndslösningar. Till följd av detta genomfördes år 2021 en rad lagändringar på familjerättens område med syfte att stärka barnrättsperspektivet i vårdnadstvister. Det övergripande syftet med införandet av lagen om informationssamtal bygger på en förhoppning om att genom att delge tvistande föräldrar relevant rättslig information samt information om hur deras konflikter påverkar barnet kan man bidra till att föräldrarna i stället tänker om kring en domstolsprocess och väljer att försöka använda sig av alternativa samförståndslösningar för att lösa konflikten och minska konfliktnivåerna.

Syftet med uppsatsen är att genom tillämplig av rättsdogmatisk och kvalitativ empirisk metod undersöka och redogöra för informationssamtal och övriga samförståndslösningar på familjerättens område. Informationssamtal, samarbetsamtal, medling i vårdnadsmål, avtal om vårdnad, boende och

umgänge samt muntlig förberedelse i vårdnadsfall redogörs för enligt rättsdogmatisk metod. För att få en aktuell inblick i hur familjerättssekreterarna som faktiskt arbetar aktivt med att tillämpa lagen om informationsamtal och att möta tvistande föräldrar har jag även använt mig av ett kvalitativt empiriskt inslag där jag samtalat med familjerättssekreterare från Malmö stad och Lunds kommuns socialnämnder om hur de hittills upplevt den nya lagen.

Förord

Min väg till juristexamen har inte alltid varit helt rak. Den har gått från Ålands gymnasium, via studieuppehåll för att studera andra ämnen (så som konst- och idéhistoria, retorik och psykologi, jag har gått många vändor i triangeln Studentskegården på St. Laurentiigatan, Juridicum och LUX under min tid i Lund), en tid i Florens och många, långa funderingar på vad det egentligen ska bli av mig och mina juridikstudier. För är det något den här lite slingriga vägen har lärt mig är det att jag faktiskt trivs rätt bra med juridiken ändå.

Tack till min handledare universitetsadjunkt Kristian Gustafsson. Tack även till min partner Thomas Samsioe för stöttning under arbetet. Tack också till familjen Sundin för genomgående stöttning genom utbildningen.

Stockholm, maj 2023.

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FN	Förenta nationerna
FT	Förvaltningsrättslig tidskrift
HD	Högsta domstolen
HSLF-FS	Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa, m.m.
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vid en separation eller skilsmässa präglas situationen ofta av personliga, känslomässiga och juridiska frågor. Finns det barn med i bilden är risken särskilt att de kommer i kläm. Oaktat föräldrarnas konfliktnivå uppkommer vid separationer ¹ generellt alltid frågor om barnens omvårdnad som föräldrarna måste lösa. Svensk lagstiftning gällande frågor om vårdnad, boende och umgänge ² präglas av en strävan efter att vid konflikter mellan särlevande föräldrarna få dessa att nå enighet genom samförståndslösningar hellre än domstolsavgörande. Rådande uppfattning i svensk rätt är att samförståndslösningar i regel är att anse som det bästa för barnet i en vårdnadstvist. ³

Att föräldrar separerar innebär ofta en stor förändring i ett barns liv. Det behöver inte alltid leda till negativa konsekvenser för barnet eller till en domstolstvist. Däremot har antalet stämningar som kommer in till domstol om vårdnad m.m. har dubblerats under 2000-talet från 3000 till dryga 6000 inkomna vårdnadsmål per år. ⁴ Det innebär att åtminstone 10 000 barn är föremål för en vårdnadstvist årligen och för närmare hälften av dom rör det sig om en om upprepad stämning där domstolens tidigare handläggning således inte har bidragit till att lösa föräldrarnas konflikt. ⁵ Om konflikter mellan föräldrar uppstår kan de komma fram till en lösning som inte behöver regleras juridiskt. Däremot visar forskning att uppsplitande konflikter mellan föräldrarna i samband med en separation i regel påverkar barn negativt. Utöver detta har ett samband mellan förädrakonflikter med hög konfliktnivå och domstolsprocesser observerats. Exempelvis finns studier som visat att en vårdnadstvist kan öka risken för att barn utvecklar beteende- och skolproblem samt psykisk och fysisk ohälsa, både på kort och lång sikt. Det tycks alltså som att föräldrarnas förmåga att samarbeta med varandra efter en separation som har störst betydelse för barnets hälsa och möjlighet att bearbeta separationen. ⁶

Trender går i allt, det är svårt att tänka sig att lagstiftningen skulle vara förskonad från rådande politiska pendel. Inför detta kan barnrätten beskrivas som lite extra känslig för hur det allmänna rättsmedvetandet svänger, vilket är förståeligt med hänsyn till att rättsområdet berör barn och unga varpå det

¹ Med "separation" förstås fortsättningsvis som skilsmässa alternativt separation mellan två föräldrar som har gemensam vårdnad om barn.

² I fortsättningen vårdnadsmål eller vårdnadstvist. Frågor om vårdnad, boende eller umgänge förkortas till vårdnadsfrågor alternativt vårdnad m.m.

³ Prop. 2020/21:150 *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*. Sida 55.

⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 36.

⁵ SOU 2017:6 *Se barnet! Betänkande av 2014 års vårdnadsutredning*. Sida 28.

⁶ SOU 2017:6. Sida 120.

kan bli intressant för lagstiftaren att visa på handlingskraft och nya idéer.⁷ Idén till arbetet fick jag när jag lyssnade på en informationsföreläsning om lagändringar på familjerättens område och därigenom introducerades till 2021 års lagreform. Genom regeringens proposition 2020/21:150 ”Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister” genomfördes ett antal lagändringar på vilka berör just samförståndslösningar mellan föräldrar i vårdnads mål. Bland annat krävs sedan den 1 mars 2022, i fall där föräldrarna inte är överens om sakfrågan, att den part som till rätten framställer ett tvistigt yrkande om vårdnad m.m. ska ha deltagit i ett s.k. *informationssamtal* (se 6 kap. 17 c § 1st. Föräldrabalk (1949:381) samt Lag (2021:530) om informationssamtal) innan domstolen får ta upp ärendet till prövning. Under informationssamtalet ska parterna bland annat motta information om den rättsliga regleringen, vad en process i domstol faktiskt kan åstadkomma samt möjligheterna för parterna att i stället nå enighet genom samförståndslösningar.

Utöver föräldrabalken regleras informationssamtal sedan 1 januari 2022 även i Lag (2021:530) om informationssamtal samt i 5 kap. 3 a Socialtjänstlag (2001:453). För uppsatsen aktuella samförståndslösningar regleras i Föräldrabalken, Socialtjänstlagen samt i Rättegångsbalk (1942:740).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är flera: att redogöra för informationssamtalens reglering i gällande rätt, utreda och analysera lagstiftarens syfte med införandet av kravet på informationssamtal och hur samtalen förhåller sig till de några av de samförståndslösningar rättstillämparen hade att tillgå före 2021 års lagreform. Deltagande i informationssamtal är som huvudregel obligatoriskt innan en förälder kan inleda en vårdnadsprocess i domstol. I undantagsfall får domstolen pröva ärenden även om parterna inte har deltagit i informationssamtal innan, om det föreligger s.k. särskilda skäl. Genom arbetet med uppsatsen syftas även till att utreda vad som syftas på med begreppet ”särskilda skäl” enligt 6 kap. 17 c § 2 st. FB.

Uppsatsen har även som syfte att undersöka informationssamtalen och samförståndslösningars tillämpning i praktiken. För att få en aktuell inblick i hur den rättsliga regleringen tillämpas i praktiken samt hur familjerätternas hittills upplever det nya förfarandet i vårdnads mål har jag intervjuat två familjerättssekreterare på fram familjerätterna i Lunds kommun och Malmö stad. Syftet är att komplettera den huvudsakliga rättsdogmatiska studien med instick av kvalitativ empirisk karaktär.

För att uppfylla syftet ställs i uppsatsen följande frågeställningar:

⁷ Gustafsson Håkan, Wejedal Sebastian och Östlund Allison, ”Lex lilla hjärtat”. Om rättsprocesserna och den politiska pendeln, FT 2020 s. 671.

- Hur regleras informationssamtal i svensk rätt och hur går den praktiska tillämpningen till?
- Vad är informationssamtalens syfte?
- Vad innebär *särskilda skäl* i 6 kap. 17 c § 2 st. FB?
- Kompletterar informationssamtalen övriga regler i FB som syftar till att få parterna att nå samförståndslösningar?

De två första frågeställningarna utgör uppsatsens huvudfrågeställningar. De efterföljande delfrågeställningarna utgör komplementfrågor för att uppfylla uppsatsens syfte och problemformuleringar.

1.3 Metod och material

1.3.1 Rättsdogmatisk metod

Uppsatsen redogör för samt behandlar gällande rätt för informationssamtal och samförståndslösningar inom familjerätten. Därför tillämpas primärt den *rättsdogmatiska metoden*, vilket för arbetet innebär att gällande rätt fastställs genom användande av de allmänt accepterade rättskällorna.⁸ Vad som anses utgöra allmänt accepterade rättskällor och om de kan, bör eller får användas, i vilken auktoritetsordning och hur, anges enligt *rättskällevärdet*.⁹ Högst *formell auktoritet* enligt rättskällevärdet tillskrivs lagar och författningar. Förenklat uttryckt så *ska* dessa följas. Praxis och förarbeten *bör* följas medan doktrin *får* följas. Rättskällevärdet är en oskriven konvention genom vilken jurister identifierar och rangordnar rättskällors auktoritet. Exempel är det generella svenska utgångsläget där lagen är den primära rättskällan. Utifrån rättskällevärdet tillskrivs lagar och praxis från prejedikatinstanser även de en formell auktoritet.¹⁰

Med *gällande rätt* eller *lagstiftning* syftas i uppsatsen, om inte annat anges, på skriftligt fixerade, generella bestämmelser från myndigheter vilka är behöriga att utfärda generella föreskrifter. I begreppet gällande rätt inkluderas föreskrifter på *lägre normhierarkis nivå*, så som bestämmelser och reglemente utfärdat av myndigheter. Till denna kategori hör Myndigheten för

⁸ Kleinman Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i Juridisk metodlära (red. Korling och Zamboni) 2 uppl., Studentlitteratur (2018). Sida 21 f.

⁹ Gunnarsson Åsa och Svensson Eva-Maria, *Rättsdogmatik – som rättsvetenskapligt perspektiv och metod*, Studentlitteratur (2023). Sida 108.

¹⁰ Dahlman Christian, *Rätt och rättfärdigande – en tematisk introduktion i allmän rättslära*, Studentlitteratur (2010). Sida 24.

familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd vilka hänvisas till i uppsatsen.¹¹

I uppsatsen används lagförarbeten som källmaterial, då särskilt i de kapitel vilka behandlar informationssamtalen. Syftet är att komplettera lagbestämmelserna samt bidra med underlag till analysen. Vid tiden för arbetet med uppsatsen är kravet om informationssamtal fortfarande relativt nytt och ännu finns ingen praxis från prejudicerande instanser. Förarbeten anses ha högre rättskällevärde än doktrin, men bedöms samtidigt sakna samma formella auktoritet som lagar och praxis.¹² Högsta domstolen har genom handlingar styrkt påståendet att lagförarbeten inte anses medföra samma lydnadskrav som rättskällor med formell auktoritet, utan att dessa snarare ska ses som sekundära rättskällor.¹³ I stället uppfattas förarbeten regelmässigt som ett hjälpmedel, ”tolkningsdata” till lagtext och praxis och bedöms idag ha stor praktisk betydelse i nordisk och svensk rätt.¹⁴ Genom att exempelvis sätta in den föreslagna lagstiftningen i olika perspektiv samt redogöra för syftet med lagen kan förarbeten hjälpa rättstillämparen att tolka lagen då rättsläget är oklart.¹⁵ Med anledning av detta finns vissa förväntningar från lagstiftaren, dvs. primärt riksdagen och regeringen¹⁶, att förarbetena ska ha en styrande effekt på rättstillämpningen. Med anledning av detta kan förarbeten och motiv ha påverkats av lagstiftarens politiska intressen, vilket man som uppsatsförfattare bör hålla i åtanke när man använder sig av dessa som källmaterial.¹⁷

Som ett kompletterande källmaterial används doktrin, så som läroböcker, handböcker utgivna av beslutsfattande myndigheter, lagkommentarer, artiklar i juridiska tidskrifter och analyser. Doktrin används i uppsatsen för att exemplifiera praktiskt handlande, ge kontext till rättsregler samt bidra med kommentarer och analyser från rättsvetenskapliga författare. Rättskällevärdet av doktrin är beroende av styrkan i de framförda argumenten och ska främst ses som ett komplement till lagar, rättspraxis och förarbeten, vilken kan ge viss vägledning då rättsläget anses oklart.¹⁸

¹¹ Strömholm Stig, Lyles Max, Valguarnera Filippo, *Rätt, rättskällor och rättstillämpning – en lärobok i allmän rättslära*, 6 uppl., Norstedts juridik (2020). Sida 354.

¹² Gunnarsson och Svensson (2023). Sida 115.

¹³ Se t.ex. NJA 1975 s. 33 och NJA 1978 s. 581 om förarbetens auktoritet.

¹⁴ Strömholm m.fl. (2020). Sida 375.

¹⁵ Warnling Condradson Wiweka, *Vad är rätt?*, 4 uppl., Norstedts juridik 2023. Sida 70.

¹⁶ Visserligen är det riksdagen som stiftar lagen, men med ”lagstiftaren” menas även regeringen, då det oftast är så att regeringen föreslår för riksdagen i en proposition att lagstifta på ett visst sätt.

¹⁷ Gunnarsson och Svensson (2023). Sida 115.

¹⁸ Ramberg Christina, under medverkan av Beshar Alexander, Carlson Laura, Croon Adam, Granmar Claes, Kleist David, Leviner Pernilla, Norée Annika, *Rättskällor – en introduktion till kritiskt tänkande*. Norstedts juridik (2018). Sida 73.

1.3.2 Kvalitativ empirisk metod

Så som framgår ur uppsatsens syften har uppsatsen som ambition att utreda hur informationssamtal och samförståndslösningar tillämpas i praktiken. Utöver att redogöra för tillämpningen enligt den rättsdogmatiska metoden har jag, med syfte att inhämta upplysningar som kan berika uppsatsens slutsats och analys, valt att göra två semistrukturerade intervjuer med familjerättssekreterare från familjerätterna i Lunds kommun och Malmö stad. Målsättningen med det här tillägget är att öka samhällsrelevansen av det rättsvetenskapliga arbetet samt att utgöra ett komplement till den huvudsakliga rättsdogmatiska studien. *En kvalitativ empirisk metod* är därför lämplig att använda, för att förstå upplevelser av ett visst fenomen eller problem. Metoden används gärna i ett sådant första, utforskande skede vilket denna undersökning utgör, vid tiden för arbetet har lagen om informationssamtal tillämpats i knappt ett år.¹⁹

Inom ramen för uppsatsen är det dock viktigt att skilja mellan den rättsliga och den empiriska innebörden av uppsatsens källmaterial.²⁰ Som underlag används, utöver de gängse rättskällorna, *empiriskt källmaterial*. Avgöranden med härkomst från lägre instanser så som exempelvis tingsrätter anses inte utgöra någon rättskälla.²¹ Lika så med vägledande kommentarer och råd från myndigheter, till exempel Socialstyrelsens allmänna råd och handböcker eller MFoF:s mallar för samtalsintyg efter informationssamtal. Myndigheter utformar ofta dessa dels som hjälpmedel för sin egen personal, dels för rättstillämparen inom andra myndigheter och/eller till allmänheten. De ska däremot inte tolkas som källor för gällande rätt.²² I stället är de av intresse för uppsatsens kvalitativa empiriska inslag, då råden ofta har stor praktisk betydelse för rättstillämparen.²³

1.3.3 Semistrukturerad intervjumetod

För att uppfylla syftet med intervjuerna används en *semistrukturerad intervjumetod*. Metoden definieras av att intervjuaren arbetar på förhand bestämda teman och huvudfrågor²⁴, men gör utrymme för följdfrågor och avvikelser från huvudfrågorna om intervjupersonen tar upp ett oväntat intressant ämne.²⁵ I den semistrukturerade intervjun använder man sig både

¹⁹ Sandberg Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., Norstedts juridik (2018). Sida 49.

²⁰ Trolle Önefors Elsa och Wenander Henrik, *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*, 1 uppl., Wolters Kluwer (2016). Sida 20.

²¹ Dryselius David, *Lundaskolan och rättskällorna*, I: JT 2022–23. Sida 36.

²² Ramberg m.fl. (2018). Sida 69.

²³ Ramberg m.fl. (2018). Sida 70.

²⁴ Frågorna hittas i Bilaga A till uppsatsen.

²⁵ Justesen Lise och Mik-Meyer Nanna, *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*, Studentlitteratur (2011). Sida 46.

av hur- och vad-frågor.²⁶ Intervjun bör även anpassas till den enskilda intervjupersonen,²⁷ varför intervjuerna har gjorts på distans via videosamtal. Orsaken är först och främst praktiska skäl, både för mig som intervjuare och för intervjupersonerna. Här har familjerättssekreterarnas ofta pressade arbetsscheman spelat in. När jag tagit kontaktat med socialnämnder för att fråga om möjligheten till en intervju har många familjerättssekreterare fått avböja, med hänvisning till att arbetsbördan helt enkelt varit för hög. De intervjuer jag har utfört har dokumenterats genom att jag spelar in videosamtalet samtidigt som jag tagit minnesanteckningar för mig själv. En elektronisk inspelning görs eftersom det är svårt att föra tillräckligt detaljerade anteckningar för att svaren ska kunna användas i den analytiska fasen. Innan intervjun inleddes informerade jag om detta samt bad om samtycke inför en eventuell publicering av namn på de intervjuade familjerättssekreterarna. Jag har dock valt att anonymisera deltagarna genom att enbart hänvisa till kommun och yrkestitel på de jag intervjuat, då jag anser det är den informationen som är av störst relevans för resultatet.²⁸

Källmaterialet har hämtats från etablerade juridiska databaser så som Juno, Infotorg Juridik samt regeringen och Regeringskansliets gemensamma webbplats för dokument och lagar (www.regeringen.se). Juridisk doktrin och tidskrifter så som ex. Juridisk tidskrift har hämtats från biblioteken vid Lunds universitet.

1.4 Terminologi

För att ge läsaren en klarare förståelse av den gällande rätt uppsatsen hänvisar till krävs viss bakgrundskunskap om några av uppsatsens centrala begrepp, vilka redogörs för här nedan;

Barn

I enlighet med artikel 1 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter från den 20 november 1989²⁹ syftar uppsatsen med ”barn” på alla människor under 18 år.

Vårdnadshavare

Med begreppet ”vårdnadshavare” syftar uppsatsen på den som har vårdnaden om ett eller flera barn. Barn kan stå under vårdad av båda föräldrarna gemensamt (s.k. gemensam vårdnad) eller under en av dem (enskild vårdnad), om inte rätten har anförtrott vårdnaden till en eller två särskilt förordnade

²⁶ Kvale Steinar och Brinkmann Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3 uppl., Studentlitteratur (2014). Sida 64.

²⁷ Steinar och Brinkmann (2014). Sida 65.

²⁸ Justesen och Mik-Meyer (2011). Sida 48.

²⁹ I fortsättningen barnkonventionen.

vårdnadshavare, se 6 kap. 2 § 1 st. FB. För vidare läsning om innebörden av vårdnaden, se 6 kap. 2 § 2 st. FB.

Förälder

Med begreppet ”förälder” menas i uppsatsen den person som är rättsligt förälder enligt bestämmelserna i 1–4 kap. FB. Jag är medveten om att det i dag finns en stor variation i människors sätt att bilda familjer och att inte sällan förändras ett barns familjesituation och vem denne uppfattar som sina föräldrar över tid, vilket medför att begreppet förälder kan syfta på fler än bara de som har en biologisk eller genetisk koppling till barnet. I betänkanden har exempelvis begreppet ”social förälder” återkommande använts.³⁰ För att ge uppsatsen en mer pedagogisk struktur kommer ”förälder” att syfta på den rättsliga föräldern enligt rådande föräldraskapsrättslig reglering och bör ej sammanblandas med begreppet vårdnadshavare.

1.4.1 Något om begreppet samarbete

Ett nyckelord för den svenska familjerätten är ”samarbete”. Det finns dock inget helt entydigt svar för vad som menas samarbete. Den rättsliga innebörden av att ha gemensam vårdnad om barn innefattar en förväntan på att föräldrarna gemensamt och i samförstånd tar ansvar för och fördelar omsorgen om barnet. Utifrån det perspektivet kan samarbete antas vara det bästa för barnet.³¹ Från ett föräldraperspektiv kan samarbete innebära att till exempel respektera och hålla sig till överenskommelser och rutiner, dela på engagemanget i olika aktiviteter som rör barnet eller att gemensamt arbeta för barnets utveckling. Ibland kan samarbete innebära att man accepterar situationen som den är, även om den kanske inte är den mest optimala eller önskade, om det är det bästa för barnet och att alla parter på så vis samarbetar för att undvika konflikt. Huruvida samarbetet anses fungera eller ej är ofta beroende på vilka förväntningar man har på samarbetet och motparten.³²

1.5 Avgränsning

I juridiken har åtskilliga frågor någon form av relation eller koppling till varandra. Så är det även med frågor om vårdnad, boende och umgänge. För att på ett tillfredställande sätt uppfylla uppsatsens syfte och besvara dess frågeställningar är ett antal avgränsningar därför varit nödvändiga. Det huvudsakliga rättsområdet har bestämts till det familjerättsliga, specifikt det svenska regelverket rörande vårdnad, boende och umgänge. Avsikten med uppsatsen är inte att ge en fullständig redogörelse för hela vårdnadsprocessen, utan kommer att fokusera på informationssamtal i kapitel 2 samt redogöra för

³⁰ Se diskussion om användning av begreppet ”förälder” i SOU 2022:38 *Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv*. Sida 25 f.

³¹ Se NJA 2007 s.382 där föräldrarnas samarbetsproblem enligt HD var av sådan omfattning att gemensam vårdnad inte kunde anses vara det bästa för barnet.

³² SOU 2011:51 *Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull*. Sida 205.

några alternativa samförstånds lösningar mellan föräldrar i kapitel 3. De samförstånds lösningar som redogörs för är samarbetsamtal, medling i vårdnads mål, avtal om vårdnad m.m. och muntlig förberedelse i vårdnads mål. Den rättsdogmatiska redogörelsen är inte uttömmande och de finns även andra verktyg för socialnämnderna att ta till för att nå samförstånd hos föräldrarna, men de kommer inte att redogöras för i det här arbetet då huvudfokus är informationssamtal. Rörande den empiriska undersökningen är inte syftet att göra en fullständig empirisk studie, utan snarare att bidra med underlag för att kunna göra en mer kvalificerad analys av den teoretiska studien.

Således behandlas frågor kopplade till övriga rättsområden så som socialrätt eller processrätt endast i den mån bestämmelserna rör samförstånds lösningar gällande barns vårdnad, boende eller umgänge. Några grundläggande principer för barnrätts område så som principen om barnets bästa, barnperspektiv och barnrättsperspektiv tas upp i uppsatsen men ingen av dessa behandlas uttömmande. Avsikten är att ge läsaren en översiktlig redogörelse för några av de principer som spelar roll under den process som leder fram till en samförstånds lösning. Även barnkonventionen och principen rätten till en rättvis rättegång tas upp men dessa behandlas inte uttömmande. Uppsatsen fokuserar på svensk rätt och i de fall ett instrument regleras även i internationell och EU-rätt kommer inte dessa behandlas uttömmande.

1.6 Disposition

Uppsatsens huvuddel är indelad i tre delar med egna fokus: kapitel 2 informationssamtal, kapitel 3 samförstånds lösningar, där även intervjuerna med familjerätterna i Malmö stad och Lunds kommun hittas.

Huvuddelen inleds med kapitel 2, vilket utgör en rättsdogmatisk studie över gällande rätt för informationssamtal. Kapitlet innehåller underrubriker där uppdelningen berör varsin del av uppsatsens frågeställningar. Kapitel 3 behandlar samförstånds lösningar för föräldrar i vårdnadstvister samt redovisar intervjuerna i löpande text. Tanken med att redovisa svaren i löpande text är att göra texten lättillgängligt för läsaren.

Avslutningsvis följer uppsatsens slutsatser samt en kort sammanfattande reflektion.

2 Informationssamtal

2.1 Bakgrund

Rättsförhållandet mellan barn och föräldrar regleras i föräldrabalken (FB). Sedan införandet av föräldrabalken år 1949 har den kontinuerligt omarbetats med syfte att möta samhällets utveckling.³³ Den 1 januari 2022 infördes lag (2021:530) om informationssamtal³⁴ vilken reglerar informationssamtal för föräldrar som inte är överens i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Den nya lagen om informationssamtal har medfört ett krav på att föräldrar, som huvudregel, ska ha deltagit i ett informationssamtal hos socialnämnden innan ett tvistigt yrkande i vårdnads mål framställs i domstol. Tillsammans med lagändringar i föräldrabalken och socialtjänstlagen (SoL), utgör lagen en del av en lagreform med syfte att stärka barnrättsperspektivet i vårdnadsprocesser, stärka skyddet för barn som riskerar att fara illa och skapa bättre förutsättningar för föräldrar att nå samförståndslösningar. Bakgrunden till 2021 års lagreformer hittas bland andra i regeringens proposition ”*Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*” (2020/21:150).³⁵

Lagstiftaren har genom förarbeten uttryckt att samförståndslösningar mellan föräldrar i frågor som rör vårdnads mål i regel får anses vara det bästa för barnet. Ändringsförslagen i lagmotiven syftar till att främja denna tanke, och med det i åtanke utformades familjerättslig lagstiftning efter 2021 års reform kring samförståndslösningar efter målet att föräldrar ska kunna komma överens samt sträva efter att avgöra konflikter i vårdnads mål utan att behöva gå vidare till domstol.³⁶

2.2 Aktuella bestämmelser för informationssamtal

2.2.1 När lagen blir aktuell

Lagen om informationssamtal aktualiseras när föräldrar inte kommer överens i frågor som rör barns vårdnad, boende eller umgänge och en eller båda överväger att vända sig till domstol för att få till stånd ett avgörande. Föräldrarna ska då, innan stämningsansökan lämnas in till domstolen, vid ett informationssamtal få information och vårdnadsprocessen samt hjälp att hitta en lösning som utifrån det enskilda fallet kan anses vara den bästa för barnet, 6 kap. 17 c § FB.

³³ Prop. 2020/21:150. Sida 1.

³⁴ I fortsättningen lag/lagen om informationssamtal.

³⁵ Lundberg Lars och Sunesson Per-Anders, *Nya sociallagarna: med kommentarer i lydelsen den 1 januari 2023*, Norstedts juridik (2023-01-10 version 36, JUNO). Kommentaren till 5 kap. 3 a § under rubriken ”Särskilda bestämmelser för olika grupper”.

³⁶ SOU 2017:6. Sida 211.

För att få sitt yrkande upptaget till prövning av rätten krävs som huvudregel att man som part inkommer med ett enligt 8 § lag om informationssamtal giltigt samtalsintyg från socialnämnden, vilket styrker att en eller båda föräldrar har deltagit i ett informationssamtal. I teorin kan parten inkomma med stämningsansökan till rätten innan informationssamtal har skett för att sedan komplettera ansökan med samtalsintyget. Men i praktiken krävs dock i de allra flesta fall att informationssamtal har skett på förhand samt att parten inkommer med samtalsintyg samtidigt som eller så snart som möjligt efter att stämningsansökan har inkommit till tingsrätten. I förarbeten rekommenderar lagstiftaren domstolen att som regel inte bevilja anstånd till en förälder om denne inleder en tvist utan att informationssamtal först har ägt rum.³⁷ Lämnar part in stämningsansökan innan denne har deltagit i ett samtal har rätten rätt att avvisa ansökan, i vart fall kommer ingen stämning att utfärdas innan samtalsintyg inkommit till tingsrätten, 6 kap. 17 c § FB. E contrario gäller inte kravet på deltagande i informationssamtal i de fall föräldrarna är ense i alla frågor rörande vårdnad, boende och umgänge (dvs. om alla sådana yrkanden är otvistiga), med motiveringen att behovet av informationssamtal här inte har ansetts vara lika angeläget som i vårdnads mål.³⁸

Ansvarig för att tillhandahålla informationssamtal under sakkunnig ledning samt utfärda samtalsintyg efter deltagandet är kommunen där barnet i frågan är folkbokfört, 5 kap 3 a § SoL samt 2 § lag om informationssamtal. Vad som avses med ”sakkunnig ledning” anges ej i lagtext utan specificeras vidare i *MFoFs föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens informationssamtal HSLF-FS 2022:18*. Krav på till exempel utbildning samt lämplig arbetserfarenhet för att anses vara sakkunnig samtalsledare specificeras i HSLF-FS 2022:18 sida 3.³⁹

Om den förälder som först framställer ett tvistigt yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till rätten inte bifogar giltigt samtalsintyg, på annat sätt visar att hen deltagit i informationssamtal eller att det föreligger sådana omständigheter som enl. 6:17 c § 2 st. FB utgör skäl för att undanta denne från deltagandekravet, ska domstolen avvisa både otvistiga och tvistiga yrkanden i målet, 6:17 c § 3 st. FB. Är föräldrarna till exempel överens om barnets boende men inte om hur umgänge ska se ut ska, om inte giltigt samtalsintyg har inkommit till tingsrätten, både boendeyrkande och umgängesyrkandet avvisas.⁴⁰

2.2.2 Genomförande av informationssamtalen

Informationssamtalet ska hållas så snart som möjligt efter att en förälder har begärt det, men senast inom fyra veckor från begäran, se 5 § lag om

³⁷ Prop. 2020/21:150. Sida 145.

³⁸ Prop. 2020/21:150. Sida 58 f.

³⁹ I fortsättningen HSLF-FS 2022:18.

⁴⁰ Prop. 2020/21:150. Sida 60.

informationssamtal. Finns det särskilda skäl får nämnden erbjuda en senare tid för samtalet. Att den tidsgräns socialnämnden har att förhålla sig till kan ses som relativt snäv beror på *Europakonventionens (EKMR) artikel 6 om rätten till en rättvis rättegång inom skälig tid samt principen om barnets bästa*. Deltagande i informationssamtal är en s.k. processförutsättning. Det är därför av stor vikt att socialnämnden erbjuder föräldrarna en tid relativt snart efter begäran, för att inte förlänga tiden processen pågår. Att en vårdnadstvist inte dröjer någon längre tid innan den får sin lösning är viktigt, inte minst ur barnets perspektiv.⁴¹ Samtalet ska normalt ha ägt rum innan yrkandet framställs till rätten. Domstolen inte bör inte bevilja anstånd till föräldrar som möjliggör att delta i informationssamtal samtidigt som målet handläggs av domstolen, utan ska uppmuntra till att informationssamtalet har genomförts innan parterna bestämmer sig för att gå vidare med tvisten till domstolen.⁴²

Det tvistiga yrkandet ska framställas till rätten senast inom ett år efter att informationssamtalet har ägt rum, annars krävs att ett nytt informationssamtal hålls för att domstolen ska kunna pröva ärendet.⁴³ Att samtalsintyget har en giltighetstid beror på att förutsättningarna, både för föräldrarna och för barnet, kan under den tid som har förflutit kommit att förändrats. Till exempel kan behovet av stöd eller särskilda insatser kan se annorlunda ut, liksom föräldrarnas förutsättningar att tillsammans hitta en lösning som är förenligt med barnets bästa utan att behöva vända sig till domstol.⁴⁴

I de fall en förälder begär ett informationssamtal har socialnämnden en skyldighet att erbjuda föräldrarna samtal, se 1 § 2 st. lagen om informationssamtal, även om ingen klar plan på att inleda en domstolsprocess ännu existerar hos föräldern. Det finns inga formkrav för hur en kallelse till informationssamtalet ska se ut eller gå till utan socialnämnden kan kalla föräldrarna på det sätt de finner bäst lämpligt.⁴⁵ Bestämmelserna om informationssamtal är endast tillämplig på tvister mellan föräldrar, således är deltagande i samtal inte ett krav i tvister där exempelvis socialnämnden för talan, även om tvisten beror frågor om vårdnad, boende eller umgänge. Inte heller är informationssamtal ett krav inför tvister mellan två föräldrar som rör annat än vårdnad, boende eller umgänge.⁴⁶

I normalfallet ska inte barn delta i informationssamtal. Informationen som lämnas vid samtalet riktar sig först och främst till föräldrarna och samtalet i sig påverkar inte barnets situation. Det kan även vara så att det vid tidpunkten för samtalet ännu är ovisst om en process kommer bli aktuell. Ett barnsamtal

⁴¹ SOU 2017:6. Sida 240.

⁴² Prop. 2020/21:150. Sida 145.

⁴³ Lundberg och Sunesson (2023, JUNO). Under rubriken 5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper: 5 kap. 3 a §.

⁴⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 59.

⁴⁵ Törnqvist, Tomas. *Familjerättsliga frågor inom socialtjänsten: en översikt över bestämmelser, ärenden och handläggning*, 2 uppl., Norstedts juridik (2022). Sida 97.

⁴⁶ Prop. 2020/21:150. Sida 145.

skulle då kunna leda till onödig stress och oro hos barnet och det är därför inte motiverat att barnet deltar eller får information i detta skede.⁴⁷

2.2.2.1 Ansvarig kommun

Som huvudregel är det socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört som ska erbjuda föräldrarna att delta i informationssamtal, 2 § lag om informationssamtal. Att ha deltagit i informationssamtal är sedan 1 mars 2022⁴⁸ i vissa fall ett krav för att domstol ska ta upp en förälders yrkande om vårdnad m.m. till prövning och därmed en kommuns skyldighet att tillhandahålla, se 6 kap 17 c § FB. Det kan dock finnas fler kommuner än barnets folkbokföringskommun som är ansvariga för samtalen. Om det till exempel kan antas att det föreligger sekretess för de uppgifter om var barnet är folkbokfört ska socialnämnden i kommunen där någon av föräldrarna är folkbokförda ansvara för att informationssamtal kan hållas, 3 § 1 st. lag om informationssamtal. Antas sekretess gälla också för uppgifterna om var föräldrarna är folkbokförd är det den kommun som en förälder aktivt väljer som ansvarar för att samtal hålls. I de fall att två kommuner är ansvariga för att anordna informationssamtal ska socialnämnderna samverka för att avgöra hur de ska hållas. Ibland kan det krävas att samtal hålls av båda nämnderna.

49

Detsamma gäller i ett sådant fall då sekretess råder för uppgifter om var barnet och dess inom landet bosatta förälder är folkbokförda och den andra föräldern är folkbokförd utomlands, 3 § 2 st. Begreppet *sekretessbelagd uppgift* definieras som en sekretessreglerad uppgift för vilken sekretess gäller i det enskilda fallet. Det spelar ingen roll varför en uppgift har belagts med sekretess eller vilken form av sekretess som råder. Av naturliga skäl måste prövningen ske utifrån vilka uppgifter som en enskild person har möjlighet att få del av och inte vilka uppgifter som socialnämnden eller annan offentlig aktör har möjlighet att få fram. Kraven på att visa att det kan antas att sekretess gäller för en uppgift bör inte ställas allt för högt. Exempelvis kan föräldrar ge in handlingar som visar att barnet eller de själva har beviljats någon form av skyddade personuppgifter.⁵⁰

Ett informationssamtal där det förekommer skyddade personuppgifter kan resultera i att föräldrarna träffar avtal om vårdnad m.m. I vanliga fall är det socialnämnden i den kommun barnet är folkbokfört i som prövar om ett sådant avtal ska godkännas, 6 kap. 17 a § FB. Enligt förarbetena bör dock i

⁴⁷ Törnqvist (2022). Sida 100.

⁴⁸ Sveriges domstolar: Vårdnad, boende och umgänge, <https://www.domstol.se/amnen/familj/foraldrar-och-barn/vardnad-boende-och-umgange/>, besökt 2023-04-05 kl. 13:29.

⁴⁹ Prop. 2020/21:150. Sida 108.

⁵⁰ Törnqvist (2022). Sida 98.

ett sådant fall även den kommun som ansvarat för informationssamtalet vara behörig att pröva samt godkänna avtalet.⁵¹

2.2.3 Deltagande i informationssamtal

Att parterna deltagit i informationssamtal är, efter 2021 års lagreform, som huvudregel ett krav för att rätten ska ta upp ett tvistiga yrkande i mål om vårdnad, boende och umgänge till prövning. Deltagandekravet återfinns i 6 § lagen om informationssamtal samt i 6:17 c 1 st. FB. Om yrkandet framställs av en av föräldrarna ensam ska domstolen presumera att föräldrarna inte är överens i sakfrågan och att deltagandekravet därmed aktualiseras.⁵²

Huvudregel är att föräldrarna bör delta i informationssamtalet tillsammans, det finns dock inget formkrav på hur deltagandet ska se ut. Socialnämnden kan exempelvis erbjuda samtal på distans, om det kan anses lämpligt, deltagandet kan ske till exempel digitalt, på distans eller på plats, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Att deltagande, antingen gemensamt eller enskilt, är ett obligatoriskt krav för att få framställa sitt yrkande motiveras av lagstiftaren genom att det finns ett behov att från myndigheternas håll säkerställa att informationen faktiskt når fram till föräldrar som överväger att vända sig till domstolen med en vårdnadstvist. För att kunna nå fram med informationen på bästa sätt samt ha möjlighet att anpassa den efter behov har lagstiftaren ansett att det mest effektiva sättet att nå föräldrar är genom direkta samtal med socialnämnden, inte via exempelvis information på Domstolsverket och kommunernas webbplatser, då risken att informationen i så fall inte skulle gå fram enligt betänkandet ansågs för hög. Barn ska i normalfallet inte delta i informationssamtal.⁵³

2.2.3.1 Undantag från deltagandekravet

Undantag från kravet att delta i informationssamtal hittas i 6 kap. 17 c § FB samt i förarbeten till lagen om informationssamtal. Kravet föreligger inte då ett yrkande redan är upptaget till prövning i det aktuella målet, 6 kap. 17 c § 1 st. FB. Bestämmelsen blir aktuell exempelvis då den förälder som framställer ett tvistigt yrkande har deltagit i enskilt informationssamtal enligt 6 § lagen om informationssamtal. När yrkandet sedan är upptaget till prövning av tingsrätten har lagstiftaren inte ansett det motiverat att kräva att den andra föräldern också ska ha deltagit i informationssamtal för att få avge svaromål. Inte heller då handläggningen av ett vårdnads mål som inledningsvis inte var tvistigt har påbörjats i rätten, men som under processens gång blir tvistigt på grund av t.ex. en ändrad inställning från motparten ska deltagandekravet aktualiseras. Om en sådan situation skulle uppstå kommer i stället ett ansvar

⁵¹ Prop. 2020/21:150. Sida 109.

⁵² Prop. 2020/21:150. Sida 145.

⁵³ Prop. 2020/21:150. Sida 57.

för domstolen att försöka hjälpa föräldrarna att hitta den lösning som är bäst för barnet att aktualiseras, se 42 kap. 17 § 1 st. Rättegångsbalk (1942:740).⁵⁴

Ett yrkande som enligt 16 kap. 17 c § 1 st. FB inte får tas upp till prövning kan ändå bli föremål för prövning utan att informationssamtal har hållits med någon av föräldrarna, om *särskilda skäl föreligger*, se 6 kap. 17 c § 2 st. samt kapitel 2.3.1 i uppsatsen.

2.2.3.2 *Gemensamt eller enskilt samtal?*

Huvudregeln är att föräldrarna ska delta i informationssamtalet tillsammans. Föreligger särskilda skäl eller om någon av föräldrarna begär det (6 § 2 st. lagen om informationssamtal) ska socialnämnden erbjuda föräldrarna enskilda samtal istället för ett gemensamt, vilket utgör ett undantag från huvudregeln om gemensamma samtal. Lagstiftarens tanke med huvudregeln är att genom ett gemensamt deltagande kommer samtalen att leda till bättre möjligheter och förutsättningar att få föräldrarna att nå en samförståndslösning, komma överens och att se barnets perspektiv i stället för att ta tvisten vidare till domstol. Genom att verka informerande ska samtalen leda till att föräldrarna kan se sin egen situation utifrån och därmed motiveras till samförståndslösningar.⁵⁵ Som grund till detta antagande tar lagstiftaren i sitt betänkande SOU 2017:6 ”Se barnet!” upp att det många gånger är en viktig förutsättning att föräldrar deltar tillsammans för att de ska kunna träffa en överenskommelse i ett vårdnadsfall samt få hjälp av familjerätten att arbeta mot en samförståndslösning. Gemensamt deltagande ska alltså leda till bättre förutsättningar för en lösning.⁵⁶

En förälder har dock möjlighet att begära undantag från huvudregeln om gemensamma samtal, se 6 § lagen om informationssamtal. I förarbeten till lagen diskuteras möjligheterna för en förälder att be om ett enskilt samtal. Skälen kan vara både praktiska och humana. Exempel på när enskilda samtal kan anses vara nödvändigt är vid fall då en förälder inte vet var den andre uppehåller sig eller inte går att få kontakt med. I ett sådant fall finns risk att socialnämnden heller inte kan nå den andre föräldern med kallelsen till samtalet, vilket kan bidra till att försena eller förlänga processen. Av praktiska skäl föreslogs i betänkandet att enskilt samtal ska kunna hållas med endast den förälder som vill väcka talan.⁵⁷ Har enskilt samtal skett och ärendet är upptaget till prövning finns sedan inget krav på att den andre parten att först delta i samtal för att få framföra sina yrkanden, se 6 kap. 17 c § 1 st. FB.

Det kan hända att en förälder av olika anledningar inte vill eller kan delta i informationssamtal tillsammans med den andre föräldern. Socialnämnden bör

⁵⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 61.

⁵⁵ Prop. 2020/21:150. Sida 58.

⁵⁶ SOU 2017:6. Sida 240.

⁵⁷ SOU 2017:6. Sida 240.

i de allra flesta sådana fall så långt det är möjligt försöka förmå föräldrarna att delta tillsammans, dock inte när någon part lämnar uppgifter om att hen varit utsatt för våld eller annat övergrepp av den andre eller om det av andra skäl kan anses olämpligt av nämnden att uppmuntra till gemensamt samtal. Socialnämnden ska upplysa parterna om att ett gemensamt samtal ofta ökar förutsättningarna för att de och barnen får rätt hjälp och stöd utifrån sin situation, vilket i sin tur sedan leder till att en möjlighet att ingå en överenskommelse förenlig med barnets bästa. Lagstiftaren gör även bedömningen att socialnämnden inte ska kunna neka den som begär det enskilt samtal, men att nämnden, som tidigare nämnt, som huvudregel ska framhålla fördelarna med att föräldrarna kommer gemensamt till samtalet. Nämnden ska även verka för att ett gemensamt samtal sker i de fall de kan anses lämpligt. Men i de fall att föräldrarna inte vill delta i informationssamtal tillsammans går detta inte att överklaga och socialnämnden har inte rätt att vägra enskilda samtal, oavsett angivna skäl.⁵⁸

Socialnämnden får erbjuda enskilda samtal även om föräldern inte har bett om det. Det gäller när det kan anses olämpligt att nämnden verkar för gemensamma samtal, så som fall där det finns uppgifter om att en förälder utsatt den andre för våld eller andra former av övergrepp.⁵⁹

När inte socialnämnden den andre föräldern eller om samtalet exempelvis avbokas, och då inte kommer till stånd inom fyra veckor kan det vara lämpligt att socialnämnden i stället håller ett enskilt samtal med den förälder som är beredd att delta. Har en förälder ett mer långvarigt förhinder kan det också vara lämpligt att erbjuda den andre ett enskilt samtal. Begär en förälder i ett senare skede ett enskilt samtal kan det också utgöra en form av särskilda skäl för att samtal senare ska hållas med denne.⁶⁰

2.2.4 Informationssamtalets innehåll

Informationssamtalens innehåll framgår av SoL och lagen om informationssamtals bestämmelser. Under samtalet ska föräldrarna få relevant information som syftar till att i vårdnads mål uppmuntra till att hitta de lösningar som är förenligt med barnets bästa, se 7 § lagen om informationssamtal. En viktig uppgift för socialnämnden under samtalet är att berätta om vilka andra alternativ det finns för att få till en lösning än att ta tvisten till domstol. Information om b.la. den rättsliga regleringen kring vårdnads mål, vad en domstolsprocess faktiskt kan åstadkomma (till exempel en domstol endast kan fatta beslut om vårdnad, boende, underhållsbidrag eller umgänge och kan inte hantera frågor om skolval, kläder, fritidsaktivitet, kommunikation osv.) samt hur en process kan komma att påverka barnet och barnets mående. Lagstiftaren tar i motiven upp att en del av betänkandets

⁵⁸ SOU 2017:6. Sida 145.

⁵⁹ Törnqvist (2022). Sida 99.

⁶⁰ Törnqvist (2022). Sida 99.

remissinstanser inför 2021 års lagreform uppmärksammat att det finns stöd och hjälp att få som inte alltid utnyttjats i den utsträckning det är möjligt. Föräldrarna bör därför under informationssamtalet även erbjudas samt vägledas till att exempelvis delta i samarbetsamtal enligt 5 kap. 3 § 1 st. SoL, om det inte kan anses olämpligt i det enskilda fallet. Parterna ska även erbjudas annat stöd och eventuell hjälp som kommunen erbjuder, så som familjerådgivning eller stödgrupper, utifrån de enskilda behoven.⁶¹ Tidsåtgången för samtalen regleras inte i författningen, men lagstiftaren har genom förarbeten uttryckt att ett riktmärke för tidsåtgången bör vara ungefär två timmar. Tidsåtgången kan dock, liksom innehållet i samtalet, variera utifrån föräldrarnas behov.⁶²

Efter att samtalet är klart ska socialnämnden utfärda samtalsintyg till föräldrarna som deltagit i informationssamtalet, 8 § lagen om informationssamtal. Intyget är det som sedan ska lämnas in till rätten. Intyget ska endast innehålla uppgifter av formell karaktär, och de måste framgå vem som deltagit samt när informationssamtalet har ägt rum. Om en förälder inte kommer till samtalet kan det dock anses lämpligt att skälen för detta framgår i intyget, i det fall socialnämnden har tillgång till sådana upplysningar. I förarbeten framhålls att domstolen från fall till fall får bedöma en förälders ovilja att delta i informationssamtalet i förhållande mot hens lämplighet som vårdnadshavare, boendeförälder eller umgängesförälder⁶³

Vid sidan av obligatoriska informationssamtal ska föräldrar fortsättningsvis erbjudas samarbetsamtal och medling.⁶⁴

2.3 Syftet med informationssamtalen

De lagändringar som följde 2021 års reform syftade till att stärka barnperspektivet i vårdnadsprocesser, genom att bland annat barnets rätt till information och att komma till tals i förfarandet förtydligades genom 6 kap. 2 b §, samt gav fler och yngre barn en möjlighet att delta i förfarandet. Detta genom att barnets bästa, 6 kap. 2 a §, tydligt ska vägas in i avgörande i frågor om vårdnad m.m. samt att socialnämnden i ett vårdnads mål numera får höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande, för att säkerställa att barnets egen vilja kommer fram samt att barnet blir informerad om vad som pågår i tvisten.⁶⁵

Lagstiftaren har uttryckt att det finns behov att nå fram med information till föräldrar som överväger att inleda en vårdnadstvist i domstol. I förarbeten konstateras att föräldrar i en vårdnadstvist inte alltid känner till de alternativ

⁶¹ Prop. 2020/21:150. Sida 56.

⁶² SOU 2017:6. Sida 241.

⁶³ Prop. 2020/21:150. Sida 145.

⁶⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 78.

⁶⁵ Prop. 2020/21:150. Sida 1.

till domstolsprocess som kommunen erbjuder, eller att det känns främmande att använda sig av, de stöd- och hjälpsatser som samhället erbjuder för att motverka konflikter om barn. Det finns stöd och hjälp som inte utnyttjas och genom att upplysa om samförståndslösningar o dyl. är lagstiftarens förhoppning att fler föräldrar ska välja att använda sig av dessa i stället. Syftet är här att informationssamtalen ska fungera som ett upplysande verktyg där föräldrar får hjälp att hitta en annan konfliktlösningsmetod än genom domstol. Lagstiftarens förhoppning är här att kunna minska antalet vårdnadstvister i domstol genom att familjerätten rådgör med föräldrarna om deras situation. ⁶⁶

Förhoppningen är att informationssamtalen ska få föräldrarna att överväga sin situation, det gemensamma ansvaret för barnet och barnets behov samt andra alternativ till att väcka talan i domstol och inleda en tvist. Tanken är att barnet så långt som möjligt ska skyddas från föräldrarnas tvist. Denna förhoppning grundar sig även på att informationssamtalen har som uppgift att informera om hur barn påverkas av en domstolsprocess och av föräldrarnas konflikter. Familjerätten ska även informera om hur föräldrarnas samarbete med varandra efter en tvist kan komma att påverkas. ⁶⁷ Detta då en tvist i domstol många gånger innebär en långvarig känslomässig påfrestning på både barn och föräldrar. Riskerar tvisten att bli utdragen kan den även komma att utgöra en riskfaktor för barnets känslomässiga och sociala utveckling. Det är därför viktigt att tvister hanteras effektivt. Lagstiftarens uttrycker dock att det är förenligt med barnets bästa om tvisten kan undvikas helt. För att öka möjligheterna är det viktigt att både barn och föräldrar erbjuds hjälp och stöd i ett tidigt skede i konflikten som möjligt. ⁶⁸

Samtalen ska även verka informerande om rättslig reglering och handläggningen. Information om rättslig reglering kan leda till samförståndslösningar utanför domstol genom att det sätter föräldrarnas problematik i kontext. I motiven till samtalen har lagstiftaren uttryckt att samtalsledaren ska ställa frågor om tvisten, vad den handlar om och försöka förstå hur läget ser ut för att försöka fånga upp tvister som lämpar sig att lösa på annat sätt än via dom. Det kan hos föräldrarna finnas mycket sårade känslor och konflikter som inte omfattas av någon rättslig reglering eller har någon juridisk grund. När samtalsledaren går igenom och diskuterar konflikten kan detta hjälpa föräldrarna att inse att de kanske är bättre att lösa på annat vis. Exempel kan vara om separation har skett på grund av att den ena parten varit otrogen, vilket sårat den andre som nu vill ansöka om ensam vårdnad. Konflikten kan vara mycket infekterad mellan föräldrarna, men det

⁶⁶ Prop. 2020/21:150. Sida 56.

⁶⁷ Prop. 2020/21:150. Sida 57.

⁶⁸ Prop. 2020/21:150. Sida 120.

är inte föräldrarnas konflikt som ska stå i centrum för ett vårdnads mål utan barnet och barnets bästa ska vara huvudfokus i den rättsliga processen.⁶⁹

Samtalen är avsedda för att ha ett tydligt barnfokus där målet är att flytta fokus till barnen och dess rättigheter samt hur föräldrarnas agerande påverkar barnen.⁷⁰ I betänkandet uttrycks att det finns tendenser till att parterna i vårdnadstvister ”tappar bort” fokuset på barnet och att risken är att barnperspektivet går förlorat. Utgångspunkten i en infekterad konflikt riskerar att bli föräldrarnas vilja snarare än barnets och genom informationssamtal hoppas lagstiftaren kunna undvika detta i en större utsträckning.⁷¹

Syftet kan sammanfattas så att samtalen ska verka informerande för föräldrarna. De ska under samtalet få information om den rättsliga regleringen i vårdnadstvister, hur handläggningen går till, hur en vårdnadsutredning och snabbupplysningar från socialnämnden fungerar. Föräldrarna ska även informeras om hur en process i domstol kan komma att påverka både föräldrarnas samarbete med varandra efter en tvist och hur barnet kan påverkas av processen. Genom lagen om informationssamtal skapas en ny ordning där föräldrar som är oense i frågor om gemensamma barn i ett tidigt skede kan ges information och erbjudas olika former av hjälp och stöd på vägen. Lagstiftaren har i motiven uttryckt en oro över de ökande vårdnads målen hos landets domstolar och uttrycker även ett samhällsekonomiskt syfte: att minska arbetsbördan hos landets domstolar.⁷²

2.3.1 Särskilda skäl, 6 kap. 17 c § 2 st. FB

I enskilda fall kan omständigheterna vara sådana att det bör vara möjligt för en förälder att inleda en process och få sitt tvistiga yrkande prövat av domstolen, även om denne inte har uppfyllt eller kommer att uppfylla kravet på deltagande i informationssamtal. I ett sådant enskilt fall kan så kallade *särskilda skäl* föreligga. Bestämmelsen om särskilda skäl är en undantagsbestämmelse och hittas i 6 kap. 17 c § 2 st. FB. Bestämmelsen utgör en ventil där domstolen kan pröva ett yrkande även om inte deltagandekravet är uppfyllt och ska enligt förarbetena tillämpas restriktivt.⁷³ Har rätten beslutat att pröva ett ärende trots att föräldrarna inte har deltagit i informationssamtal får detta beslut inte överklagas, 20 kap. 11 § FB.

Vad som utgör särskilda skäl specificeras inte i lagtext, utan rättstillämparen får vända sig till förarbeten för att få en motivering och hjälp att tolka bestämmelsen. I propositionen till lagen anges att ett exempel på när särskilda

⁶⁹ Prop. 2020/21:150. Sida 120 f.

⁷⁰ Prop. 2020/21:150. Sida 121.

⁷¹ SOU 2017:6. Sida 99 f.

⁷² SOU 2017:6. Sida 99.

⁷³ Se SOU 2017:6 sida 243 och prop. 2020/21:150 sida 146.

skäl kan anses föreligga är då det med beaktande av barnets bästa framstår som särskilt angeläget att få till stånd ett skyndsamt beslut i ett vårdnadsfall. När rätten gör bedömningen om huruvida undantag ska beviljas eller måste därför prövningen göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan då till exempel handla om att det finns en omedelbar och reell risk för att barn far illa eller olovligen förs bort, en risk som inte kan eller bör hanteras på annat sätt än genom dom. Det kan också vara frågan om en situation då det inte är möjligt att nå den andra föräldern som befinner sig utomlands eller på okänd ort och det finns behov av ett rättsligt avgörande. Är föräldern bosatt utomlands och inte verkar omöjlig att nå eller hitta anses detta dock inte vara tillräckliga skäl för ett undantag. I fall där den andra föräldern är allvarligt sjuk eller av andra skäl inte är tillgänglig för att delta i informationssamtal kan även det utgöra skäl för ett undantag. Undantaget kan även komma att aktualiseras om föräldrarna nyligen har deltagit i samarbetsamtal tillsammans. Någon definition av hur lång tid man har på sig från att samarbetsamtal har ägt rum fram till att någon av parterna vänder sig till domstolen anges inte i förarbeten eller lagstiftning utan tidsgränsen är upp till rättstillämparen att avgöra.⁷⁴ Det fall att en förälder av någon anledning inte vill delta i informationssamtalet tillsammans med den andra föräldern bör normalt inte utgöra särskilda skäl för undantag från deltagandekravet, då det i en sådan situation är möjligt att i stället begära enskilt samtal. Socialnämnden har även i sådana fall en skyldighet att verka för att gemensamt samtal med syfte att uppnå en samförståndslösning mellan parterna sker. Enskilt samtal kan ske antingen på egen begäran eller om särskilda skäl som talar mot att ett gemensamt samtal kan genomföras föreligger, se vidare 6 § lagen om informationssamtal.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl enligt 6 kap. 17 c § 2 st. FB ska alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet samt i samråd med 6 kap. 2 a § FB principen om barnets bästa. Domstolens prövning av undantag ska göras med utgångspunkt i vad den förälder som framställer det tvistiga yrkandet framför till rätten. Att en prövning om undantag görs eller har gjorts av rätten ska inte kommuniceras till den andre föräldern, med anledning av att det då finns risk att känsliga uppgifter förs vidare. Framställs ett yrkande av endast en förälder bör domstolen kunna utgå från att föräldrarna inte är överens i sakfrågan och därmed aktualiseras deltagandekravet för informationssamtal.⁷⁵

⁷⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 146.

⁷⁵ Prop. 2020/21:150. Sida 145.

3 Samförståndslösningar

Att konflikter uppstår är en naturlig del av det samhälleliga och mänskliga livet. Men även om det kan anses som en naturlig del av vad det innebär att vara människa kan konflikter eskalera eller komma att påverka utomstående på så sätt att de kräver konflikthantering. Som nämnts ovan präglas lagstiftningen av en strävan efter samförståndslösningar i vårdnadsfall där regelsystemet på olika sätt har utformats för att få föräldrar att nå enighet i frågor som rör barnen. Från lagstiftarens sida är den allmänna hållningen att det är förenligt med principen om barnets bästa är att föräldrarna tillsammans når en samförståndslösning.⁷⁶ När föräldrarna väl befinner sig i domstolen kan tvisten lätt bli mer konfliktfylld än vad den annars hade behövt vara, varför lagstiftaren infört en ordning där vårdnadsfrågor i större utsträckning kan handläggas i mindre konfliktskapande former.⁷⁷

3.1.1 Principen om barnets bästa

De lagändringar som följde av 2021 års reform medförde bland annat förnyade lydelse av principen om barnets bästa och samt förtydligande av barnets rätt att komma till tals. Barnets rätt att komma till tals i ärenden som rör denne placerades efter lagreformen i en egen paragraf i föräldrabalken med det bakomliggande syftet att förtydliga vikten av att barnets egna åsikter blir

hörda.

Begreppet barnets bästa har ansetts statiskt och ändras över tiden och med samhällsutvecklingen. Bestämmelsen som ger uttryck för principen om barnets bästa hittas i 6 kap. 2 a § FB. Här slås den grundläggande principen om att barnets bästa ska vara avgörande i frågor om vårdnad m.m. fast. Genom 2021 års reform syftade regeringen på att stärka principen om barnets bästa i vårdnadsprocesser samt att låta principen genomsyra hela 6 kap. FB om vårdnad, boende och umgänge.⁷⁸

I relation till samförståndslösningar i konflikter mellan föräldrar är principen om barnets bästa central. Hela idén med samförståndslösningar bygger på tanken att momenten är för barnets bästa. Genom förarbeten framhåller lagstiftaren vikten av att rättstillämparen⁷⁹ tydligt redovisar hur man i handläggningen i vårdnadsfall resonerat kring principen om barnets bästa i det enskilda fallet. Tanken är att genom att kräva en tydlig redogörelse av hur rättstillämparen resonerat ska man motverka att principen används som ett slentrianmässigt begrepp och därmed inte tillmäts reell vikt. Domar i vårdnadsfall ska till exempel föra ett uttryckligt resonemang om barnets

⁷⁶ Prop. 2020/21:150. Sida 55.

⁷⁷ Sjösten Mats, *Vårdnad, boende och umgänge – samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser*, 4 uppl., Norstedts juridik (2020). Sida 216.

⁷⁸ Prop. 2020/21:150. Sida 55 f.

⁷⁹ Med "rättstillämparen" åsyftas här, utöver domstol, även myndigheter vilka handlägger och fattar beslut i vårdnadsfrågor.

relation till båda föräldrarna, föräldrarnas lämplighet som vårdnadshavare, boföräldrar och umgängesföräldrar samt barnets egen inställning. Domstolen ska i beslutet redovisa risken att barnet far illa, möjligheter att tillgodose en nära och god kontakt med båda föräldrarna, deras förmåga att sätta barnet främst och att samarbeta. Lagstiftaren har däremot inte ansett att det lämpar sig att lagstifta om vad domar och beslut ska innehålla i form av motiveringar, varför beslutsfattaren får vända sig till förarbeten och praxis för vägledning.

80

Vid verkställighet av domar, beslut eller avtal om vårdnad m.m. ska barnets bästa komma i främsta rummet, 21 kap. 1 § 1 meningen FB. Bestämmelsen markerar att barnets bästa alltid ska finnas med som utgångspunkt för bedömning enligt övriga paragrafer i föräldrabalkens 21 kap. Inte minst är det ur barns perspektiv är det viktigt att det inte dröjer någon längre tid innan frågor om vårdnad, boende och umgänge får sin lösning. Att handläggningen sker skyndsamt och inte drar ut på tiden är därför av stor vikt.

I förarbeten konstateras att domstolen bör fästa särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar när den avgör mål om gemensam eller enskild vårdnad. Om det kan anses vara det bästa för barnet ska en domstol få besluta om gemensam vårdnad även om föräldrarna motsätter sig detta. Syftet är att markera att det alltid är barnets bästa som i varje fall ska vara avgörande och i fokus, inte föräldrarnas inställning i målet. Gällande denna bestämmelse understryker lagstiftaren att möjligheten att döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja måste användas med lyhördhet inför det enskilda fallet och stor försiktighet. Är situationen sådan att det förekommit våld eller andra former av övergrepp från en förälders sida är det som huvudregel förenligt med barnets bästa att den föräldern inte får del av vårdnaden.⁸¹

3.1.2 Barnets rätt till information och att komma till tals

Genom 2021 år lagreform infördes portalparagrafen om barnets rätt till information och rätt att komma till tals i föräldrabalken, 6 kap. 2 b §. I förarbeten konstateras vikten av att barnet får information samt möjligheten att uttrycka sin syn och sina behov. Särskild hänsyn ska tas till barnets vilja och egna åsikter i vårdnads mål. Bestämmelsen om barns delaktighet innefattar numera även barnets rätt att få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Rätten för barnet att komma till tals ska ses som en möjlighet för barnet, snarare än en skyldighet att uttrycka sig. Om ett barn inte vill framföra några åsikter ska det respekteras. Skyldigheten ligger snarare på staten, att se till att barn ges möjlighet att utöva sin rätt om denne vill det. Lagreformen innebar även att socialnämnden fick möjlighet att i

⁸⁰ Prop. 2020/21:150. Sida 130 f.

⁸¹ Prop. 2020/21:150. Sida 134.

frågor om vårdnad m.m. höra barnet utan vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande, detta för att säkerställa att barnet ges en möjlighet att tala fritt, utan eventuell påverkan av vårdnadshavarens åsikter.⁸² Vid verkställighet av domar, beslut eller avtal som rör barnet ska dennes åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, 21 kap. 1 § 2 meningen FB.

Därmed inte sagt att barnets åsikter alltid bör följas till punkt och pricka. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad.⁸³ Vid alla beslut och åtgärder som rör barn ska detta genomsyras av ett *barnperspektiv*, vilket följer av barnkonventionen. Det är i sista hand den vuxne som utifrån sina kunskaper och erfarenheter ska fatta beslutet och ta ansvar för detta. Barnperspektiv innebär att försöka förstå barnet, ta reda på hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar. Med det sagt är det inte tillräckligt att göra vad man som vuxen anser vara bäst för barnet, utan en analys utav vilka följder besluten kan få för barnet. I analysen ska barnets egna åsikter höras och barnet ska respekteras som en individ med egna uppfattningar.⁸⁴ Barnperspektivet komplimenteras med begreppet *barnrättsperspektiv*, för att tydliggöra att beslutsprocesser även ska utgå från de mänskliga rättigheterna barn har enligt b.l.a. Barnkonventionen.⁸⁵ Att ha ett barnrättsperspektiv i ärenden som rör barn innebär således att tjänstemän och beslutsfattare har kunskaper och insikt om barnets mänskliga rättigheter, men även säkerställer att dessa synliggörs och tillgodoses genom attityder, arbetssätt och tydlig styrning. Beslut och åtgärder som har konsekvenser eller påverkar barn ska alltså fattas samt följas upp ur ett barnrättsperspektiv.⁸⁶

3.2 Samarbetssamtal

Samarbetssamtal är en form av strukturerade samtal, vilka sker under sakkunnig ledning med föräldrar som är oeniga om hur de ska lösa frågor kring vårdnad, boende och umgänge. Samtalen kan ske i samband med en separation men också med föräldrar som inte tidigare levt tillsammans men är oeniga om hur frågor kring barnet ska lösas. Samarbetssamtal är en vanligt förekommande insats till föräldrar som behöver hjälp att lösa konflikter.⁸⁷

⁸² Prop. 2020/21:150. Sida 47.

⁸³ Prop. 2020/21:150. Sida 46 f.

⁸⁴ Cederborg Ann-Christin (red.), *Barnrättsperspektiv i socialtjänstens arbete*. Gleerups (2014). Sida 17.

⁸⁵ Rättigheter finns som också ska beaktas finns även i andra konventioner, se till exempel den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁸⁶ SOU 2017:6. Sida 95.

⁸⁷ Socialstyrelsen (2012) "*Vårdnad, boende och umgänge. Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*". Sida 155.

Det är kommunen som, enligt 5 kap. 3 § 1 st. SoL är skyldiga att sörja för samt tillhandahålla samarbetsamtal till sina invånare. Samtalens övergripande syfte är att underlätta samt möjliggöra ett samarbete mellan föräldrarna och att försöka få dessa att gemensamt komma fram till en lösning på konflikten, som är förenlig med barnets bästa, utan att behöva vända sig till en domstol. Tanken är att samarbetsamtalen ska fungera som en medlingsmetod mellan parterna med fokus på att lösa frågor om vårdnad m.m. Ett annat syfte med samtalen är att synliggöra barnet och barnets behov i en situation där föräldrarna är oense, under samtalet bör det vara barnet som är i fokus. Målet är att föräldrarna ska kunna fungera som föräldrar till gemensamma barn, fast de inte längre lever som ett par.⁸⁸

3.2.1 Genomförande av samarbetsamtal

Samarbetsamtal kan komma till stånd antingen genom att föräldrarna själva ansökt om detta hos socialtjänstens familjerättsenhet, 5 kap. 3 § SoL eller genom ett domstolsbeslut. För att föräldrarna ska få möjlighet att gå på samarbetsamtal krävs alltså inte alltid att det samtidigt pågår eller aktivt planeras en process i domstol, utan samtalen är en resurs som kan beviljas genom ansökan på särlevande föräldrars egna bevåg om de känner att behovet finns.

Samarbetsamtal kan även förordnas genom ett domstolsbeslut under ett pågående vårdnadsfall. Rätten har möjlighet att uppdra åt socialnämnden eller annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal, i syfte att nå enighet hos föräldrarna, 6 kap. 18 § 2 st. FB. Ett beslut från domstolen om att samarbetsamtal ska inledas förutsätter inte samtycke från att föräldrarnas sida, men domstolen har inte någon sanktionsmöjlighet för att förmå föräldrarna att delta i samarbetsamtalen om någon eller båda inte följer beslutet. Har rätten lämnat ett sådant uppdrag till socialnämnden kan den sedan förklara att målet blir vilande under en viss tid. Detsamma gäller om samtal redan inletts tidigare i processen det kan anses vara till nytta att fortsätta med dessa. Föreligger särskilda skäl kan rätten förlänga utsatt tid i målet, 6 kap. 18 § 3 st. FB. Hänsyn måste dock tas till EKMR art. 6 när det kommer till förlängning av målet samt barnets intresse av att konflikten inte blir alltför utdragen.⁸⁹ MFoF har utkommit med allmänna råd angående socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge (se *HSFL-FS 2017:51: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge*)⁹⁰ ur vilket de framgår att om en förälder ansöker om samarbetsamtal, och det enligt socialnämndens bedömning är för barnets

⁸⁸ Se SOU 2017:6.

⁸⁹ Bergman Ann-Sofie, Finlay Hannah, Fromholz Eva (red.), Hakvoort Ilse, Jacobsson Maritha, Monemi Sara, Rejmer Annika, Wahlin Lottie (red.) (2023). *Medling vid konflikter som rör barn och unga – i familjen, i skolan och vid brott*. Norstedts juridik. S. 65.

⁹⁰ I fortsättningen HSFL-FS 2017:51.

bästa, ska socialnämnden verka för att samarbetsamtal initieras också hos den andre föräldern.⁹¹

Det är inte alltid det är lämpligt att initiera samarbetsamtal mellan parterna. Domstolen bör inte initiera samarbetsamtal om det står mer eller mindre klart att ingen av föräldrarna kommer att infinna sig till samtalen. Heller inte om samarbetsamtal redan förekommit men misslyckats och det på grund av omständigheterna kan antas att nya samtal skulle vara utan verkan. Finns risk för att samtalen endast innebär ytterligare dröjsmål av processen och en förlängd tid av ovisshet för barnet i föräldrarnas konflikt bör domstolen inte heller besluta om samtal.⁹²

Majoriteten av samarbetsamtal utförs i kommunens regi med två samtalsledare. Samtalen ska ske ”under sakkunnig ledning”, vilket i praktiken innebär att det krävs särskild kompetens för att leda den här typen av samtal.⁹³

Samarbetsamtalen inleds ofta med att samtalsledarna träffar föräldrarna var för sig för att sedan gå vidare till gemensamma samtal, om det bedöms lämpligt med hänsyn till det enskilda fallet. Under de enskilda samtalen ges föräldrarna möjlighet att framföra sin syn på konflikten till samtalsledaren. Ett centralt utgångsperspektiv för mål och genomförande av samarbetsamtalen ska vara barnperspektivet. I enlighet med barnperspektiven ska samtalen ha som mål att utmynna i en överenskommelse i enlighet med barnets bästa. Barnets bästa ska som grundtanke bedömas av beslutande vuxna i enlighet med den möjlighet barnet själv getts att komma till tals och få relevant information. Barnet informeras om att samarbetsamtal mellan föräldrarna pågår och därmed ges möjlighet att framföra sina åsikter i vårdnadsfrågor i enlighet med 6 kap. 2 b § FB.

3.3 Medling i vårdnadsfall

För att öka tingsrätters möjlighet att verka för lösningar i vårdnadstvister infördes genom 2006 års reform av föräldrabalken medling i handläggningen. Domaren fick därigenom en uttrycklig skyldighet att aktivt verka för att lösa vårdnadstvister i samförstånd samt möjlighet att förordna en särskild medlare.⁹⁴ Värt att nämna är att medling regleras i såväl barnkonventionen (som ett folkrättsligt instrument), EU-rätt som i svensk rätt.

Ibland kan medling vara det bästa sättet komma fram till en samförståndslösning mellan tvistande föräldrar. En anledning kan vara att en

⁹¹ Bergman m.fl. (2023). Sida 66.

⁹² Sjösten (2020). Sida 236.

⁹³ Socialstyrelsen (2012). Sida 155.

⁹⁴ Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler. Sida 59 f.

medlare i allmänhet har möjligheten att gå betydligt längre i sina försök att nå en lösning än domaren som handlägger målet. Vid sidan av samarbetsamtal utgör medling ett alternativt verktyg för domstolen att använda för att få föräldrarna att komma överens. I förarbeten framhåller lagstiftaren att medling främst bör aktualiseras i situationer där samarbetsamtal förekommit men inte lett till enighet hos föräldrarna.⁹⁵ Vid medling kan frågor om vårdnad, boende och umgänge diskuteras, men även sådant som inte kan bestämmas av eller bör diskuteras i rätten kan tas upp. Till exempel frågor om underhåll eller resekostnader, men även frågor av mer praktisk eller ”mjuk” karaktär så som kläder, barnuppfostran, skolval, religiös uppfostran, kommunikation osv.⁹⁶ Forskning visar däremot att medling sällan fungerar väl för föräldrar i högintensiva konflikter.⁹⁷

3.3.1 Genomförande av medling

Inför 2021 års reform av FB ändrades bestämmelserna om medling i vårdnads mål med syfte att stärka barnperspektivet. Utvärderingar har visat att medling använts i relativt låg utsträckning och att medlingsförfarandet i familjemål i stor utsträckning sågs som ett relativt oreglerat område.⁹⁸ För att medlingsförfarandet ska lyckas är det viktigt att medlingen kan anpassas efter förutsättningarna i det enskilda fallet. Därför ansåg lagstiftaren att ingen närmare reglering om genomförandet skulle införas, utan det betonas att medlaren ska anpassa förfarandet, i samråd med domstolen, med hänsyn till det enskilda fallet.⁹⁹ Kommunerna har skyldighet att vid konflikt om gemensamma barn bistå genom bl.a. medling, 5 kap. 3 § SoL. Vårdnadsrelaterad medling kan ske antingen genom förfarande enligt rättegångsbalken eller föräldrabalken.

3.2.1.1 Medling enligt rättegångsbalken

Domstolen ska i första hand själva verka för att föräldrarna når en samförståndslösning (42 kap. 6 § 5 RB) om det är lämpligt med hänsyn till målets karaktär och omständigheterna i övrigt (42 kap. 17 § RB). Om inte domstolen lyckas men domaren ändå har anledning att anta att föräldrarna kan nå en samförståndslösning finns möjligheten att förordna medling. Domstolen kan då antingen uppdra åt en medlare att utanför domstolen att försöka få föräldrarna att tillsammans nå en samförståndslösning som är förenligt med barnets bästa eller själva medla mellan parterna vid den förberedande förhandlingen enligt rättegångsbalkens regler (42 kap. 17 § RB).

⁹⁵ Prop. 2005/06:99. Sida 64.

⁹⁶ Sjösten (2020). Sida 218.

⁹⁷ Sjösten (2020). Sida 219.

⁹⁸ Se Prop. 2020/21:150 sida 36 och SOU 2017:6 sida 30.

⁹⁹ Prop. 2020/21:150. Sida 78 f.

Domaren har en skyldighet att klargöra förutsättningarna att nå en samförståndslösning för parterna genom att klargöra deras yrkanden, invändningar och grunderna för talan i vilken mån de är oense, vilka bevis som de kommer att lägga fram och vad de ska styrka samt behovet av ytterligare utredning för att avgöra målet. Domaren ska dessutom klarlägga förutsättningarna för förlikning och samförståndslösningar. Tillvägagångssättet för förlikningsförfarandet finns beskrivet i motiven till 42 kap. 17 § RB. Här framgår att domaren bör ta upp en diskussion om förlikning först då båda parterna är införstådda med det materiella rättsläget. Domaren förväntas inte bara döma i tvisten utan också att se till att fungera handlingsdirigerande. Ur motiven framgår att det inte anses otillbörligt om domaren är aktiv och föreslår förlikningslösningar. Avseende formen på förlikningen ges domaren stor frihet att själv agera.¹⁰⁰ Motiven är skrivna innan begreppet samförståndslösning i vårdnadsmål fördes in i lagstiftningen och ger inte någon specifik vägledning avseende tillvägagångssätt att särskilt uppnå samförståndslösningar.¹⁰¹

3.2.1.2 Medling enligt föräldrabalken

Lagändringarna efter 2021 år reform medförde ett förtydligande av barnets rätt att höras inför rätten i vissa fall, 6 kap. 19 § FB samt barnets rätt att höras av socialnämnden utan vårdnadshavares samtycke eller närvaro, 6 kap. 20 a § FB. Barnet har rätt till informations samt att få sin vilja hörd, 6 kap. 2 b § FB.

Den som utses till medlare ska vara lämplig för uppdraget samt ha relevant utbildning och yrkeserfarenhet, se bestämmelsen om *medling av särskild medlare* i 6 kap. 18 a § FB. Medlaren ska verka opartiskt och neutralt och förfarandet ska präglas av att medlaren på ett konstruktivt sätt försöker få föräldrarna att tillsammans komma fram till lösningar förenliga med barnets bästa. Målsättningen med medlingen ska vara att lösa konflikterna genom medling i stället för att gå vidare i en domstolsvist. Det är upp till domstolen att bedöma och fatta beslut om en särskild medlare i det enskilda fallet. Ur förarbeten framgår att om domstolen anser att medling är påkallad måste sådan också komma till stånd oavsett vad parterna anser om detta. Domstolens beslut är därför inte överklagbart.¹⁰² Rätten kan i vissa fall lämna närmare anvisningar till medlaren om vad denne särskilt ska iaktta när uppdraget utförs. För de fall då domstolen förordnar en medlare bekostar domstolen denne, 6 kap. 18 a § 1 st. FB.

Medlaren har, trots lagstiftarens ambition om att stärka barnrättsperspektivet genom lagändringar, inte rätt att höra barnet mot vårdnadshavarens vilja.

¹⁰⁰ Prop. 1986/87:89 om ett reformerat tingsrättsförfarande. Sida 111 f.

¹⁰¹ Bergman m.fl. (2023). Sida 102.

¹⁰² Prop. 2020/21:150. Sida 64.

Lagstiftaren ansåg att barnets rätt att komma till tals tillgodoses i samverkan med socialnämnden och domstolen.¹⁰³ Vid medling enligt föräldrabalken är medlaren ofta en privat aktör och har inte alltid har lika lång efterrenhet av barnsamtal som socialnämndens aktörer. Då grundtanken med medling är ambitionen att få föräldrarna att komma överens och lösa konflikter, framhölls att det inte lär finnas ett lika stort behov av att inskränka föräldraansvaret genom att höra barn utan vårdnadshavares samtycke.¹⁰⁴

Då det inte finns någon närmare reglering av hur medlingen ska gå till blir medlarens kompetens och lämplighet av större vikt. De mål där medlare utses är ofta svåra och ställer höga krav på att medlaren är erfaren och kvalificerad. 2021 års reform av FB föregicks av en diskussion i betänkandet om huruvida särskilda kompetenskrav på medlare borde upprättas, något som några remissinstanser förordnade.¹⁰⁵ Regeringens bedömning landade till slut i att medlare själva bör ansvara för sin utbildning och kompetens. Beslutet motiverades med att det inte kunde ses som lämpligt att lagstifta mer specifikt om detta, då det bör finnas utrymme för anpassningar beroende på vad det specifika medlingstillfället kräver.¹⁰⁶ Medlaren ska inom den tid som domstolen bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som vidtagits. Tiden får inte sättas längre än fyra veckor, men kan förlängas av domstolen om det finns förutsättningar att nå en samförståndslösning som kräver detta. Medlaren får inte senare höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid eller i samband med medlingen, med ett fåtal undantag, 36 kap. 5 § RB.

3.4 Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Föräldrar som är någorlunda överens kan i stor omfattning lösa en vårdnadstvist genom att träffa avtal som sedan godkänns av socialnämnden. Det framgår av 6 kap. 17 a § FB att enligt 5 kap. 3 § SoL kan föräldrar få hjälp att träffa avtal i vårdnadsmål, vilket sedan regleras genom föräldrabalken och MFoFs föreskrifter och allmänna råd, HSLF-FS 2017:51. Vidare framgår att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört ska pröva om ett avtal mellan föräldrarna ska godkännas, se 6 kap. 6 § (*avtal om vårdnad*), 6 kap. 14 a § 2 st. (*avtal om boende*) och 6 kap. 15 a § 3 st. (*avtal om umgänge*) FB. Kommunen har en skyldighet att se till att föräldrarna får hjälp att träffa avtal om de begär det, men hur det sker är upp till kommunen själv att avgöra hur den skyldigheten ska fullgöras. Skyldigheten omfattar inte frågor som kan uppkomma vid en separation generellt, utan avtalet ska handla om frågor som direkt rör barnet, HSLF-FS 2017:51 sida 4.

¹⁰³ Prop. 2020/21:150. Sida 85.

¹⁰⁴ Prop. 2020/21:150. Sida 52.

¹⁰⁵ Prop. 2020/21: 150. Sida 79.

¹⁰⁶ Prop. 2020/21:150. Sida 79 f.

Om det kan antas att sekretess gäller för de uppgifter som behövs för att avgöra vilken kommun ett barn är folkbokfört i får socialnämnden där någon av föräldrarna är folkbokförda pröva avtalet. Råder sekretess även för föräldrarnas uppgifter är det socialnämnden i den kommun som föräldrarna själva väljer som ska pröva avtalet, 6 kap. 17 a § 3 st. FB.

3.4.1 Avtalets form och verkan

För att avtalet ska vara giltigt krävs att det ingås skriftligen samt undertecknas av båda föräldrarna, 6 kap. 6 § FB. Det skriftliga formkravet är nödvändigt för att socialnämnden ska kunna ge sitt godkännande samt för att avtalet ska kunna ligga till grund för verkställighet. När avtalet godkänts har det samma effekt som ett avgörande och kan därför verkställas som ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, 21 kap. 1 § FB vilket innebär att avtalet kan verkställas, 21 kap. 1 § 2 st. FB.

Separata avtal för områden vårdnad, boende och umgänge bör upprättas. Varje barn i en syskonskara bör få ett separat avtal upprättat, HSLF-FS 2017:51 sida 5.

Avtalsmöjligheten kan användas också när föräldrar önskar ändra en tidigare dom eller ett tidigare avtal, men då måste det vara fråga om ett avtal i egentlig mening där ogiltighetsgrunderna i 28–32 §§ lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område blir analogt tillämpliga. Avtal om vårdnad kan begränsas till att gälla till dess att en slutlig överenskommelse träffats mellan parterna eller till dess att frågan avgjorts av en domstol. Avtalet blir då att ses som ”interimistiskt” och kan ersätta ett interimistiskt beslut från domstolen.¹⁰⁷

3.4.2 Samtal med föräldrar och barn inför avtal

Det framgår ur MFoF:s allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge, HSLF-FS 2017:51 sida 3, att socialnämnden bör träffa föräldrarna innan avtalet godkänns. Vid mötet bör utredaren ta reda på om barnet eller någon annan i familjen har utsatts för våld eller andra övergrepp, om barnet olovligt förts bort, hållits kvar eller på något annat sätt farit illa. I samtalet med föräldrarna bör utredaren också ta reda på om det förekommit hot, missbruk, psykisk ohälsa eller andra problem i familjen och hur barnet har upplevt detta. Utredaren ska låta föräldrarna redovisa hur barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna bäst tillgodoses och om det föreligger någon risk för att barnet kan fara illa.

¹⁰⁷ Oldenstedt Boel (JUNO, 2021), *Föräldrabalken: En kommentar*. 21 uppl., under rubriken 6 kap. 6 § FB.

Under samtalet ska utredaren informera föräldrarna om avtalets rättsliga verkan samt om eventuella ekonomiska konsekvenser som avtalet kan få.

Utredaren som ska godkänna avtalet bör även träffa och samtala med barnet, om inte detta kan anses olämpligt. Barnet har rätt till information om den pågående processen samt att själv komma till tals, 6 kap. 2 b §. Den information utredaren ger barnet ska, enligt HSLF-FS 2017:51 sida 4, bestämmas med utgångspunkt i barnets egna behov och rättigheter. Under samtalet med barnet ska utredaren även ge barnet möjlighet att förmedla sin inställning enligt förädrabalkens regler. Utredaren bör låta barnet själv berätta om sin situation. Är föräldrarna däremot överens och ingen konflikt föreligger finns dock sällan anledning för socialnämnden att ta reda på barnets inställning. Är det inte möjligt för utredaren att tala direkt med barnet bör hen ändå försöka bilda sig en uppfattning om barnets inställning och situation genom samtalet med föräldrarna. Framkommer det under samtalet med föräldrarna att de har problem som kan påverka förutsättningarna för att godkänna avtalet, bör utredaren ta med detta i sin bedömning av avtalet. se HSLF-FS 2017:51 sida 4. Socialnämnden får delegera uppgiften att godkänna avtalet, 10 kap. 4–5 §§ SoL.

När socialnämnden ska godkänna avtalet ska prövningen motsvara den domstolen gör. Socialnämnden ska i sin bedömning utgå från 6 kap. 2 a § och 6 kap. 2 b § FB. Avtalet gäller från den tidpunkt det godkänns och kan inte överklagas, 6 kap. 17 a § FB. Ett gällande avtal utgör inte något hinder för att vårdnadsfrågan prövas av en domstol om någon av föräldrarna vill ha en ändring eller att en ny överenskommelse träffas för att sedan godkännas av socialnämnden på nytt, 6 kap. 6 § FB. Har föräldrarna avtalat om gemensam vårdnad ska socialnämnden godkänna avtalet om det inte uppenbarligen är oförenligt med barnets bästa, 6 kap. 6 § 2 st. FB. Har ett avtal godkänts av socialnämnden ska meddelande om avtalets innehåll sändas samma dag till Skatteverket, Försäkringskassan och om avtal gäller barn över 15 år till Centrala studiestödsnämnden, 6 kap. 17 b §.

3.3.2.3. När ett avtal inte bör godkännas

Tidsbegränsade avtal om vårdnad bör, tillskillnad mot tidsbegränsade avtal om boende och umgänge, med hänsyn till barnet i regel inte godkännas. Har föräldrarna sådana problem som kan påverka verkställigheten och förutsättningarna för avtalet bör det heller inte godkännas. Utredaren bör ta reda på om barnet eller någon annan i familjen har utsatts för våld eller andra grepp, om barnet olovligen har förts bort, hållits kvar eller på annat sätt farits illa. Utredaren ska undersöka om det föreligger risk för att barnet kan fara illa. Förekommer sådana uppgifter kan socialnämnden bedöma att det inte är lämpligt att parterna ingår avtal med varandra, se HSLF-FS 2017:51 sida 5.

Avtal som inte tillgodoser barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna bör heller inte godkännas. Avtalet ska uppfylla föräldrabalkens formkrav samt tydligt redogöra för detaljer så som hur barnets boende fördelas och hur barnets behov bäst tillgodoses, lämning och hämtning, när och hur umgänget ska äga rum och så vidare. Otillräckliga avtal eller med uppenbar risk för konfliktytor bör ej godkännas, se HSFL-FS 2017:51 sida 5.

3.5 Muntlig förberedelse i vårdnads mål

Innan stämningsansökan i ett vårdnads mål skickas in till tingsrätten ska föräldrarna i regel först ha vänt sig till kommunen för att delta i informationssamtal och samtidigt erbjudas möjligheten att försöka lösa konflikten på annat sätt, 6 kap. 17 c § FB. Lyckas inte föräldrarna nå fram till en överenskommelse genom de samförståndslösningar socialnämnden erbjuder är och parterna fortfarande vill få till stånd ett avgörande i är nästa steg att vända sig till tingsrätten med en stämningsansökan. Domstolens uppgift är att fatta beslut i tvisten utifrån barnets bästa, dvs. inga andra intressen, så som förälderns behov av kontakt med barnet, ska kunna gå före det som kan anses bäst för barnet.

Rättegången i tvistemål är indelad i två faser: *förberedelsen* och *huvudförhandlingen*. Förberedelsen består vanligen både av en skriftlig och en muntlig del, där en rättegång i vårdnads mål inleds genom att en skriftlig stämningsansökan inkommer till rätten enligt 42 kap. 1 § RB. Mål om vårdnad m.m. utgör så kallade indispositiva tvistemål, vilket innebär att rätten har en *utredningsskyldighet* enl. 6 kap. 19 § 1 st. FB. Utredningsskyldigheten i vårdnads mål fullgörs till exempel genom att tingsrätten ger socialnämnden tillfälle att lämna upplysningar, 6 kap. 19 § 2 st. FB. Har nämnden tillgång till upplysningar som kan ha betydelse för vårdnadsfrågans bedömning har nämnden en skyldighet att lämna sådana upplysningar till rätten, 6 kap. 20 b § FB. Om målet kräver en ytterligare utredning utöver upplysningarna som inkommit från socialnämnden får rätten uppdra åt nämnden eller annat organ att utföra en vårdnads-, boende- och umgängesutredning. Utredningar ska inte beslutas slentrianmässigt utan bör göras när det anses nödvändigt för att tvisten ska kunna avgöras. Det ankommer på domstolen att avgöra huruvida en utredning ska göras eller ej.¹⁰⁸ Genom praxis har konstaterats att domstolens utredningsskyldighet är långtgående i familjemål där förlikning om saken inte är tillåten.¹⁰⁹ Domarens uppgift i vårdnads mål innefattar även processledande verksamhet. Det innebär att domaren ska se till att parterna följer reglerna för hur de under rättegången får och bör samtala med och bete sig mot varandra. Domaren ska övervaka så att rättegången drivs framåt enligt den uppgjorda planen och tillrättavisa parter och eventuella partsombud som

¹⁰⁸ Oldenstedt (JUNO 2021). Under rubriken 6 kap. 19 § FB.

¹⁰⁹ Se NJA 2017 s. 430.

träder eller försöker träda över rättegångens gällande förfaranderegler och den uppgjorda planen för rättegången.¹¹⁰

Med 2006 års vårdnadsreform följde en utvidgad möjlighet för domstolar att sträva efter samförståndslösningar i vårdnadsmål genom att bestämmelsen i 42 kap. 6 § 5 RB kom att omfatta även indispositiva tvistemål.¹¹¹ Domstolen är således förpliktigad att verka för en förlikning under den muntliga förberedelsen i vårdnadsmål, 42 kap. 6 § 2 st. 5 p. Bestämmelsen stadgar att rätten i förberedelsestadiet av en process ska klargöra om det finns förutsättningar för parterna att nå förlikning eller annan samförståndslösning. Domstolen har en skyldighet att verka för att en samförståndslösning ingås, om det inte kan anses vara olämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt. Detta enligt den s.k. *samförståndsprincipen* i 42 kap. 17 § 1 st. RB.¹¹²

Vid en muntlig förberedelse ses parter tillsammans med eventuella ombud i tingsrätten, detta så snart som möjligt svarandes skriftliga svaromål inkommit till rätten, 42 kap. 9 § RB. Syftet med en muntlig förberedelse är att förbereda inför en eventuell huvudförhandling genom att gå igenom yrkanden, inställning och att pröva eventuella interimistiska yrkanden. Parterna ges även möjlighet att utveckla talan. Förhandlingen leds av en ordförande (domare) och man brukar sitta i ett mindre förberedelserum i stället för en större rättegångssal. Hur den muntliga förberedelsens upplägg ser ut i praktiken kan variera mellan ordförande och vilket upplägg denne föredrar; ibland tas frågan om samförståndslösningar upp direkt i början av förberedelsen, ibland ställs frågor till parterna och/eller eventuella ombud (detta utgör dock inget formellt förhör) för att ge domaren en uppfattning om hur situationen ser ut. När frågan om samförståndslösningar tas upp brukar parterna tala med domaren i enrum och den andre parten, dess ombud och eventuella åhörare får lämna salen.¹¹³ Lyckas parterna inte nå samförstånd under den muntliga förberedelsen ska målet prövas genom huvudförhandling, 42 kap. 18 § RB.

3.5.1 Interimistiska beslut

I vårdnadsmål kan domstolen vid behov fatta ett interimistiskt beslut, dvs. ett tillfälligt beslut vilket gäller fram till dess att frågan avgjorts antingen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft eller till dess att föräldrarna träffat ett avtal om vårdnad m.m. vilket har godkänts av socialnämnden. Ett interimistiskt beslut ska fattas i ett tidigt skede av processen då beslutet reglerar vad som gäller fram till dess att den slutliga domen meddelas. Beslutet kan ske skyndsamt jämfört med en dom, om behovet av ett

¹¹⁰ Westberg Peter, *Civilrättsskipning I – Tvistemål*, 3 uppl., Norstedts juridik (2021). Sida 161.

¹¹¹ Prop. 2005/06:99. Sida 103 f.

¹¹² SOU 2017:6. Sida 100.

¹¹³ Westberg (2021). Sida 161.

avgörande finns i under den tid då handläggning i målet pågår, 6 kap. 20 § FB.

När rätten fattar ett interimistiskt beslut ska beslutet utgå från vad som kan anses vara bäst för barnet i det specifika fallet, baserat på parternas uttalanden vid den muntliga förhandlingen. Rätten kan även begära in en snabbupplysning från socialnämnden vilken kan ligga till grund för det interimistiska beslutet, 6 kap. 19 § 2 st FB.

4 Samtal med familjerättssekreterare om informationssamtal

För att få en aktuell inblick i hur informationssamtal genomförs i praktiken samt få en inblick i hur familjerätterna hittills har upplevt den nya lagen har jag intervjuat familjerättssekreterare vid Lunds kommun och Malmö stad. För frågorna intervjuerna utgick från, se uppsatsens bilaga A.

4.1.1 Ett generellt informationssamtal

I Malmö stad ser ett generellt informationssamtal ut så att samtalsledaren informerar om relevanta frågor föräldrarna i det aktuella fallet kan tänkas behöva information om. En individuell bedömning görs därför utifrån varje fall. Behovet av hjälp och stöd ser olika ut hos alla föräldrar, en del kan till exempel behöva vägledas vidare till andra särskilda insatser, en del behöver endast information om den rättsliga processen samt vilka samförståndslösningar som finns tillgängliga i Malmö. Ett liknande förfarande sker hos familjerätten i Lunds kommun; ”Många av de föräldrar som kommer till familjerätten för ett informationssamtal har i praktiken redan testat olika samförståndslösningar så som samarbetsamtal och avtal, många både en och flera gånger och har ofta redan en klar bild av den rättsliga regleringen”.

Familjerättssekreteraren i Malmö berättar att man i Malmö stad under samtal med så att säga ”mer erfarna tvistare” försöker att genom informationssamtalen i stället nå fram till föräldrarna genom att fokusera på barnets perspektiv och situation och hur denne kan tänkas påverkas av att genomgå ännu en tvist. Under samtalet informerar familjerätterna om hur barn påverkas och att föräldrar behöver vara uppmärksamma på eget och barnens mående och vilken hjälp det finns att tillgå i Lunds kommun och Malmö stad.

Hos familjerätten i Lund har man utvecklat en e-tjänst där föräldrarna själva loggar in och bokar in sig för informationssamtal. För samtal avsätts generellt en timme, ibland går det på en kvart och ibland kan det ta längre tid. Samtalsledaren visar föräldrarna en Power Point med information om rättsprocessen, vad en domstolsprocess kan åstadkomma, vad den inte kan åstadkomma. Presentationen har ett tvådelat syfte, dels informera om rättsprocessen, dels informera om hur en rättsprocess påverkar barnet (till exempel att för ett barn är 1,5 år väldigt lång tid jämfört med en vuxens tidsuppfattning) samt vilka alternativ som finns i stället för domstolsprocesser.

4.1.2 Familjerätternas upplevelser av informationssamtal

Familjerätten i Lund upplevde att när lagen om informationssamtal skulle införas fick kommunerna väldigt lite information om hur den faktiskt skulle implementeras och hur samtalen skulle gå till. MFoF:s riktlinjer kom först ett halvår efter att lagen redan hade börjat gälla. Familjerätten i Lund tillsatte då en arbetsgrupp som med hjälp av förarbeten fick utreda hur lagen skulle implementeras i Lund. Lagen medförde flera helt nya arbetsuppgifter och nya rutiner fick utformas. Arbetsgruppen fick utreda ex. hur och om registreringen av intyg o dyl. skulle ske i verksamhetssystemet, hur samtalsrutinen skulle se ut för att uppfylla lagens krav utifrån lagens förarbeten. För Malmö stads familjerätt har samtalen ökat socialsekreterarnas administrativa arbete, vilket åter upp mycket tid. Både Malmö stad och Lunds kommun använder sig av MFoFs mall för samtalsintyg för informationssamtal. Samtalsintyget finns att ladda ner från MFoFs webbplats som en PDF och utgör bilaga 1 av myndighetens föreskrifter och allmänna råd, HSFL-FS 2022:18.¹¹⁴

Kravet på att samtalen ska hållas under saklig ledning tolkar båda kommunerna i enlighet med MFoF:s riktlinjer för detta. I Lund har man vid familjerätten en grupp på totalt tio familjerättssekreterare, varav tre stycken jobbar med samtalen. Alla de som arbetar med att leda samtalen har erfarenhet av arbete med samarbetsamtal och annan meriterande verksamhet hos familjerätten. Samma gäller, i Malmö. Krävet är att man ska ha jobbat en viss tid på familjerätten och vara erfarna av att arbeta med vårdnadstvister och konflikter.

När lagen om informationssamtal nyligen börjat gälla försökte man i både Malmö stad och Lunds kommun att i större utsträckning motivera till gemensamma samtal så som förarbeten instruerat, men få parter vill ha det. Många föräldrar har redan innan informationssamtalet bestämt sig för att stämma redan innan och då sparar de sina resurser genom att inte kalla den andra till eget samtal.

Effekterna av lagen har hittills främst märkt av som en ökad arbetsbörda. Samtalen innebar en helt ny arbetsuppgift där få rutiner fanns. Man upplever att man har kunnat förmedla en realistisk bild av vad som är möjligt för domstolen att fatta beslut om redan tidigare genom samarbetsamtal. Familjerätten i Lund upplever att de eventuellt finns en liten andel föräldrar som tidigare inte tvistat förut tänker om efter informationssamtalet. Men de samtal som faktiskt upplevs som meningsfulla är inte så många att de skulle vara motiverat av en ny lag. De föräldrarna socialnämnden upplever att de har kvar hos sig gång på gång är kanske de lite svårare fallen. Med tanke på vilka föräldrar och att man får tvista om samma ting igen och igen och processer

¹¹⁴ Mfof.se: Informationssamtal – vårdnad, boende och umgänge för barnets bästa, <https://www.mfof.se/vardnad-boende-och-umgange/informationssamtal.html>, besökt 2023-04-21 kl. 16:37.

som kan upprepas. De har så mycket med sig i bagaget och ser bara sina rättigheter och sina egna behov, inte barnet hur mycket vi än försöker”.

Det ligger i uppdraget att presentera andra alternativ och nackdelarna med tvistemål anser de. Båda familjerättssekreterare tar upp att enskilda samtal utgör majoriteten av informationssamtalen. Nackdelen med en att använda sig av en e-tjänst som i Lund är att det inte går att sitta och motivera folk som ex om man ringer upp. När Lunds kommun lade märke till den stora andel som begärde enskilda samtal utan att uppge några särskilda skäl för detta valde man att ändra frågan om enskilt samtal i e-tjänsten till *”behöver du ett enskilt samtal?”* för att få föräldrar att tänka om kring gemensamt samtal.

5 Analys

5.1 Rättslig reglering

Informationssamtal regleras genom bestämmelser i föräldrabalken (FB) och socialtjänstlagen (SoL) samt genom speciallag, lag (2021:530) om informationssamtal. Svensk lagstiftning gällande barns vårdnad, boende och umgänge har genom olika lagändringar kommit att präglas av lagstiftarens strävan efter att parterna i vårdnadsmål ska nå samförståndslösningar i stället för att ta tvisten vidare till domstol. Strävan utgår från att lagstiftaren anser att samförståndslösningar är i harmoni med principen om barnets bästa. Barnrättsperspektivet i lagstiftningen utgår från ett skyddsorienterat perspektiv på barnet, dvs. att barn ska skyddas från att höras i frågor om vårdnad m.m, och från konflikten, jämför med lagstiftarens motivering i förarbeten om att barnets rätt att komma till tals tillgodoses bäst i samverkan med socialnämnden och domstolen. Bestämmelsen om barnets egna åsikter och vilja är viktigt vid en bedömning av barnets bästa samt en del av 2021 års lagreform.

5.1.1 Skälen för regeringens förslag

Motiven bakom både 2021 års lagreform och införandet av informationssamtal kan sammanfattas så att de ska fungera som ett verktyg för separerade föräldrar att själva förhandla fram hållbara konfliktlösningar och överenskommelser kring gemensamma barn. Lagstiftarens har genom förarbeten uttryckt att bakomliggande syften med att införa kravet på informationssamtal är att minska antalet vårdnadsmål i domstolarna med motiveringen att en domstolsprocess ofta kan innebära en hel del ovisshet och oro för barn. Målet med informationssamtal är att ge föräldrar relevant information om vårdnadsmål som i ett så tidigt skede som möjligt kan underlätta för parterna att tillsammans hitta en hållbar, alternativ lösning till en domstolsprocess.

Det är ännu för tidigt för att kunna dra slutsatser kring huruvida införandet av obligatoriska informationssamtal resulterar i färre domstolsprocesser och fler samförståndslösningar. För att kunna dra en sådan slutsats krävs ett större statistiskt underlag.

Flertalet av remissinstanserna i betänkandets ifrågasatte huruvida införandet av obligatoriska informationssamtal verkligen skulle bidra till att minska antalet stämningar i vårdnadsmål. Hur många stämningar som inkommer till tingsrätten varierar från år till år och det krävs underlag från en längre tidsperiod för att kunna dra någon form av slutsats. Här finns grund för fortsatta studier när en längre tidsperiod förflutit. Det är inte självklart att det

obligatorium som informationssamtalen utgör skulle leda till någon ökning av antalet överenskommelser, utan ett tvångsmoment kan ibland försvåra möjligheterna att hålla konstruktiva och resultatriktade samtal. Det svenska systemet med informationssamtal är grundat på en idé och förhoppning om att den information som ges vid ett informationssamtal kommer att få föräldrarna att tänka om och välja en alternativ lösning i stället för att väcka talan i domstol. Utifrån uppsatsens empiriska underlag kan man ifrågasätta om så är fallet. Samma idé verkar utgöra grunden för lagstiftarens motiv till att samtalen som huvudregel ska vara gemensamma. Att bara genom att ta del av information om vårdnadsprocessens eventuella effekter tillsammans med den andre föräldern ska leda till att man i stället överväger att inte inleda en tvist kan ifrågasättas. Familjerätterna i Malmö och Lunds upplevelse är att när man kommit så långt att man ska delta i ett obligatoriskt informationsamtal har man redan bestämt sig för att stämma. Något som talar emot effekten av att delges information samt att de skulle kunna bidra till en beteendeförändring i vårdnadstvister är de fall där föräldrarna tidigare tvistat om barnen i domstol och således torde ha kunskap om den information som lämnas under informationssamtal.

5.1.2 Samhällsekonomiska följder

Ett syfte med samförståndslösningar samt informationssamtalen som inte uttrycks lika tydligt i förarbetena, men som visst finns där och som ändå kan anses genomsyra lagreformerna, är det samhällsekonomiska syftet. Genom informationssamtal kan socialnämnden och familjerätterna förebygga tvister i domstol, minskar antalet vårdnadstvister minskar även dess ekonomiska konsekvenser för samhället. Om föräldrar själv kan lösa sina konflikter slipper inte bara rättsväsendet och socialtjänsten ingripa och hantera konflikternas konsekvenser, utan även andra samhällsorgan så som förskolor och skolor, sjukvård och polisen slipper lägga tid på dessa. Domstolstvister mellan föräldrar kan således ibland anses verka förödande rent mänskligt men även ekonomiskt, både för parterna och för samhället. Med detta perspektiv som utgångspunkt är det intressant att fråga sig varför ansvaret att verka för samförståndslösningar landar främst på kommunerna och inte på staten och myndigheterna. Med utgångspunkt i uppsatsens empiriska källmaterial står det klart att socialnämnderna har en mycket hög arbetsbörda och att lagändringarna bidragit till att öka denna arbetsbörda, något som kan anses vara kontraproduktivt mot lagstiftarens övriga samhällsekonomiska syften.

Tidsbegränsningen för hur länge ett samtalsintyg är giltigt kan leda till att föräldrar som återkommande tvistar om vårdnadsfrågor i domstol behöver delta i samtalen på nytt när giltighetstiden har gått ut. Ur ett barnperspektiv är det viktigt att försöka motivera denna grupp till att hantera sina konflikter på annat vis än via domstol. Familjens situation kan ha ändrats sedan den förra processen, det kan ha tillkommit nya stöd- och hjälpinsatser som kan

erbjuda till familjen samt de faktum att barn blir äldre och får mer att säga till om kring sin egen situation spelar också det roll.

5.1.3 Särskilda skäl enligt 16 kap. 17 c § 2 st. FB

Lagstiftaren har i förarbeten betonat att bestämmelsen om särskilda skäl i 16 kap. 17 c § 2 st. FB bör tillämpas restriktivt. Särskilda skäl kan anses vara abstrakt. Förarbeten lyfter fram exempel på vad som anses utgöra särskilda skäl så som att det med beaktande av barnets bästa framstår som speciellt angeläget att få till stånd ett beslut i ett vårdnads mål, till exempel genom ett interimistiskt beslut enligt 6 kap. 20 § FB. Ett sådant fall kan vara om det finns en omedelbar risk att barnet far illa eller olovligen först bort. Riskerna ska anses av sådan art att den inte bör eller kan hanteras på annat sätt än genom beslut från domstol. Särskilda skäl kan även utgöra att det är omöjligt att nå en förälder som antingen befinner sig utomlands eller på okänd ort, är allvarligt sjuk eller av andra skäl inte tillgänglig och det därför inte är möjligt att komma fram till en samförståndslösning. Att en förälder av någon anledning inte vill eller kan delta tillsammans med den andre ska i normalfall inte vara tillräckligt för att utgöra särskilda skäl.

Vad som annars kan utgöra särskilda skäl är om föräldrarna nyligen haft samarbetsamtal hos familjerätten. Definitionen av vad som anses med nyligen framträder ej tydligt genom lag eller förarbeten. Intressant för framtiden hade varit ett eventuellt avgörande från HD som slår fast en generell tidsperiod.

För att samförståndslösningar ska fungera som verktyg i vårdnads lösningar krävs generellt att föräldrarna ställer sig positiv till ett långsiktigt samarbete med varandra, samma princip kan även sägas gälla för informationssamtal. För att det ska fungera tror jag att det är viktigt att det finns möjlighet och utrymme för att hantera underliggande känslomässiga problem för att nå framgång, genom till exempel samarbetsamtal eller medling där ”mjukare” värden än vad som regleras rent rättsligt kan diskuteras. Med tiden kommer informationssamtalen och hur de ska komplettera övriga samförståndslösningar troligen mer komma till sin rätt, men än är det svårt att se exakt hur de kompletterar varandra.

Rörande den praktiska tillämpningen av informationssamtal får man utifrån från det empiriska materialet (handböcker och intervjuer) är att föräldrar som inte alltid kan anses ha behovet av det använder sig av möjligheten att begära enskilda informationssamtal. I en del fall är konflikten tyvärr redan så stor när de är dags för informationssamtal att föräldrarna inte vill ha gemensamma samtal utan föredrar att träffa en handläggare på familjerätten var för sig. Att föräldrar som egentligen inte har ett särskilt behov av enskilda samtal väljer det här alternativet i stället för ett gemensamt samtal gör att det blir svårt att uppfylla informationssamtalens syfte enligt dess rättsliga, att nå samförstånd

mellan föräldrarna. Deltar inte föräldrarna samtidigt ges inte socialnämnden möjlighet till att försöka få föräldrarna att tillsammans fundera över om det finns lösningar som bättre lämpar sig för deras gemensamma barns bästa. Samtidigt är det av stor vikt, både av praktiska skäl och med hänsyn till fall där övergrepp från den ena föräldern förekommer, att möjligheten att begära enskilda samtal finns. Intressant är den tidsåtgång (två timmar ungefär) som lagstiftaren i förarbeten uppskattat att ett samtal ska ta. Lunds kommun till exempel avsätter generellt en timme för ett samtal, Två timmar kan ses som tämligen ambitiöst från lagstiftarens sida.

5.2 Avslutande reflektioner

Under uppsatsens inledande faser hade jag ambitiösa planer på den kvalitativa empiriska delen av min uppsats och de intervjuer jag ville genomföra med familjesekreterare om deras erfarenheter och upplevelser av informationssamtalen. Tyvärr fick jag snart inse att det var väldigt svårt att få till möjligheter att genomföra kvalitativa intervjuer med familjesekreterare i den utsträckning jag inledningsvis planerat, detta med hänsyn till den tidsbrist och arbetsbörda som råder runt om hos landets socialnämnder. Inom tidsramen för det här arbetet blev det svårt att utföra likvärdiga intervjuer då den tiden familjerättssekreteraren kunde avvara samt om det ens var möjligt att delta i en intervju innan vårterminens slut varierade mycket mellan socialnämnderna. I kombination med lagstiftarens motiv, såväl samhällsekonomiska som mänskliga, är detta en intressant tanke att reflektera kring.

Det är svårt att tydligt peka på en skiljelinje mellan juridik och politik. Som tidigare nämnt är en traditionell definition att juridik handlar om att uttolka politikernas vilja, dvs. lagtexten. En politiker kan använda vilka argument hen vill för att stödja sin egen tes. En jurist måste däremot förankra sina argument i rättskällorna. Ibland är de nära nog för att vara omöjliga att särskilja. Men juridik kan inte existera utan politik och tvärtom, de kräver en fungerande samverkan och är viktiga beståndsdelar för en fungerande demokrati. Politiken kommer däremot inte att fungera bättre ifall jurister skulle få makten att stoppa politiska förslag på samma sätt som en juridisk lösning på ett problem inte alltid skulle vara att föredra framför en politisk.

Som en avslutande sammanfattning kan sägas att informationssamtalen fortfarande lider av en del barnsjukdomar, men jag ser potential i att samtalen finner sin plats i frågor om vårdnad m.m. så småningom. Förhoppningen är då att de bidrar till att fler föräldrar väljer att använda sig av samförståndslösningar i stället för domstolsprocesser samt ökar det allmänna rättsmedvetandet. Regeringens förarbeten tenderar att verka en aning överambitiöst och till viss del idealistiskt genom motivet att gemensamma samtal bara genom att befinna sig i samma rum och få information ska leda till att föräldrarna ändrar uppfattning om konflikten. Informationssamtalen

innehåller inga egentliga konfliktlösande moment och jag har svårt att se hur man utan det kan få föräldrar i konflikt att motiveras till samförståndslösningar.

6 Bilaga A

Dessa frågor utgick jag ifrån under mina samtal med familjerättssekreterarna.

- Hur går det generellt till när ni genomför ett informationssamtal?
- Finns några interna riktlinjer för hur ett informationssamtal ska gå till hos er? Om ja, hur ser dessa ut?
- Samtalen ska enligt lagtexten hållas under ”sakkunnig ledning”, hur har ni valt att tolka detta? Vilka krav ställer ni på samtalsledaren?
- Har ni hittills upplevt några effekter av den nya lagen, till exempel i hur den har påverkat ert arbete? Positiva eller negativa effekter?
- Hur upplever ni föräldrarnas respons på informationssamtalen?
- Enligt er upplevelse, bidrar informationssamtalen till att fler väljer att använda sig av samförståndslösningar i stället för att gå vidare med tvisten till domstol?

Källförteckning

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 2011:51 Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull.

SOU 2017:6 Se barnet! Betänkande av 2014 års vårdnadsutredning.

SOU 2022:38 Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv.

Propositioner

Prop. 1986/87:89 om ett reformerat tingsrättsförfarande.

Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler.

Prop. 2020/21:150 Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister.

Övrigt offentliga tryck

HSFL-FS 2017:51 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge.

HSFL-FS 2022:18 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens informationssamtal.

Socialstyrelsen (2012) ”Vårdnad, boende och umgänge. Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt”.

Litteratur

Bergman Ann-Sofie, Finlay Hannah, Fromholz Eva (red.), Hakvoort Ilse, Jacobsson Maritha, Monemi Sara, Rejmer Annika, Wahlin Lottie (red.), *Medling vid konflikter som rör barn och unga – i familjen, i skolan och vid brott*. Norstedts juridik (2023).

Cederborg Ann-Christin (red.), *Barnrättsperspektiv i socialtjänstens arbete*. Gleerups (2014).

Dryselius David, *Lundaskolan och rättskällorna*, I: JT 2022–23 s. 36.

Gunnarsson, Åsa och Svensson Eva-Maria, *Rättsdogmatik: som rättsvetenskapligt perspektiv och metod*. Studentlitteratur (2023).

Gustafsson Håkan, Wejedal Sebastian och Östlund Allison, "Lex lilla hjärtat". *Om rättsprocesserna och den politiska pendeln*, FT 2020 s. 671.

Justesen Lise och Mik-Meyer Nanna, *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. Studentlitteratur (2011).

Kleinman Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i Juridisk metodlära (red. Korling och Zamboni) 2 uppl., Studentlitteratur (2018).

Kvale Steinar och Brinkmann Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3 uppl., Studentlitteratur (2014).

Lundberg Lars och Sunesson Per-Anders, *Nya sociallagarna: med kommentarer i lydelsen den 1 januari 2023*, Norstedts juridik (2023-01-10 version 36 JUNO).

Oldenstedt Boel (JUNO, 2021), *Föräldrabalken: En kommentar*. 21 uppl., Norstedts Juridik (2021-07-09 version 21 JUNO).

Ramberg Christina, under medverkan av Beshar Alexander, Carlson Laura, Croon Adam, Granmar Claes, Kleist David, Leviner Pernilla, Norée Annika, *Rättskällor – en introduktion till kritiskt tänkande*. Norstedts juridik (2018).

Sandgren Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., Norstedts juridik (2018).

Sjösten Mats, *Vårdnad, boende och umgänge – samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser*, 4 uppl., Norstedts juridik (2020).

Strömholm Stig, Lyles Max, Valguarnera Filippo, *Rätt, rättskällor och rättstillämpning – en lärobok i allmän rättslära*, 6 uppl., Norstedts juridik (2020).

Trolle Önnfors Elsa och Wenander Henrik, *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*, 1 uppl., Wolters Kluwer (2016).

Törnqvist Tomas, *Familjerättsliga frågor inom socialtjänsten: en översikt över bestämmelser, ärenden och handläggning*, 2 uppl., Norstedts juridik (2022).

Warnling Condradson Wiweka, *Vad är rätt?*, 4 uppl., Norstedts juridik (2023).

Elektroniska källor

Mfof.se: Informationssamtal – vårdnad, boende och umgänge för barnets bästa, <https://www.mfof.se/vardnad-boende-och-umgange/informationssamtal.html>, besökt 2023-04-21 kl. 16:37.

Sveriges domstolar: Vårdnad, boende och umgänge, <https://www.domstol.se/amnen/familj/foraldrar-och-barn/vardnad-boende-och-umgange/>, besökt 2023-04-05 kl. 13:29.

Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 1975 s. 33.

NJA 1978 s. 581.

NJA 2007 s. 382.

NJA 2017 s. 430.

Intervjuer

Familjerättssekreterare vid Familjerätten, Malmö Stad. Utförd 2023-04-20.

Familjerättssekreterare vid Familjerätten, Lunds kommun. Utförd 2023-04-13.